

## FÜGGELÉK IV. AZ EURÓPAI NEMZETISÉGI KONGRESSZUS HATÁROZATAI<sup>1</sup>

1. kongresszus (Genf, 1925. október 15–16.)

### 1.

A kulturált világnak a nemzeti-kulturális szabadság éppúgy szellemi értéke, mint a vallásszabadság. E tétel mint etnikai alapelv irányadóul kell szolgáljon a népek közötti kapcsolatokban, és hatékonyan ki kell fejeződnie és ténylegesen meg kell valósulnia pozitív jogszabályokban és törvényes intézkedésekben. Ennek megfelelően minden államnak, melynek határain belül más nemzetiségű népcsoportok is élnek, köteleznie kell magát arra, hogy azoknak mint közösségeknek biztosítsa a szabad kulturális és gazdasági fejlődés lehetőségét, valamint garantálja tagjai állampolgári jogainak szabad és csorbíthatatlan élvezetét. Ezen alapelvek elismerése és gyakorlati megvalósítása teremti meg a népek közötti megértést és ezzel Európa békéjének előfeltételét.

### 2.

Azokban az európai államokban, melyek határai között más nemzetiségű népcsoportok is élnek, minden egyes népcsoportnak biztosítani kell a jogot arra, hogy népiségét a körülményektől függően területi vagy személyi alapon megszervezve saját köztisztviseltekben ápolja és fejlessze. A delegáltak ebben az önkormányzati jogban látják annak lehetőségét, hogy az illető államokban a kisebbség és a többség tagjainak lojális együttműködése zavartalanul megvalósuljon, és Európa népeinek egymáshoz való viszonya javuljon.

### 3.

Minthogy Európa békéjét csak a nemzetiségek közötti valódi megértésre hajló szellem biztosíthatja, a Népszövetségnek saját világosan megfogalmazott feladatához híven, és 1922. szeptember 21-i határozatának értelmében különösen behatóan kell foglalkoznia a probléma megoldásával. Ez a kisebbségek fenti határozatokban megfogalmazott jogainak megvalósításával történhet. Európa szervezett nemzeti kisebbségi csoportjainak szilárd akarata, hogy lehetőségeihez mérten hozzájáruljon ahhoz, hogy a Népszövetség ezt a célt elérje. Az Elnökség megbízást kap arra, hogy ezeket a határozatokat a Népszövetség tagjainak tudomására hozza.

#### 4.

A kongresszus elhatározza, hogy hálás köszönetet mond mindazoknak a nemzetközi szervezeteknek, melyek a kisebbségi probléma megoldásán fáradoznak, és kéri őket, hogy magas céljaiknak megfelelően a jövőben is támogassák ezt az ügyet.

2. kongresszus (Genf, 1926. augusztus 25–27.)

### 1. A kulturális fejlődés szabadságának biztosítása

A kongresszus emlékeztet tavaly meghozott határozatára: „Azokban az európai államokban, melyek határai között más nemzetiségű népcsoportok is élnek, minden egyes népcsoportnak biztosítani kell a jogot arra, hogy népiségét a körülményektől függően területi vagy személyi alapon megszervezve saját köztestületekben ápolja és fejlessze. A delegáltak ebben az önkormányzati jogban látják annak lehetőségét, hogy az illető államokban a kisebbség és a többség tagjainak lojális együttműködése zavartalanul megvalósuljon és Európa népeinek egymáshoz való viszonya javuljon.”

E határozattal kapcsolatban nyomatékosan hangsúlyozza, hogy

1. a nemzeti-kulturális önkormányzat, illetve az annak megfelelő más szervek megalakítása és életbe léptetése csakis a kisebbségek egyetértésével történhet, akik ez ügyben egyedül jogosultak határozni;

2. az egyes személyek azon szabadsága, hogy valamely nemzetiséghez tartozónak nyilvánítsák magukat, vagy ha létezik nemzeti kataszter, akkor a kataszterbe való belépés vita vagy vizsgálat tárgyává nem tehető, büntetőjogi védelem alatt kell állnia, és ezért az állami életben sem a nemzetkisebbségi csoport egésze, sem az egyes személy semmiféle hátrányt nem szenvedhet;

3. az állam és minden olyan köztestület, amely közpénzekből kulturális feladatokat lát el, köteles az ilyen önkormányzatot ugyanúgy támogatni, mint a többségi nép kulturális életét.

### 2. A gazdasági egyenjogúság biztosítása

Az adott államban élő nemzetiségi személyek gazdasági életben való egyenjogúsága nélkül a nemzeti-kulturális szabadság, amely mint a népek közötti kapcsolatok etikai alapelve elismerést nyert, gyakorlatilag semmit sem ér. A teljes polgári egyenjogúsághoz, az élet és szabadság teljes és széles körű védelméhez elsősorban kétségkívül az egzisztenciális létért folytatott küzdelem egyenlő jogi és gyakorlati feltételeinek garantálása tartozik. Az állam ne alkalmazzon olyan gazdasági protekcionizmust, amely arra hivatott, hogy a kisebbség tagjait hátrányos helyzetbe hozza. Az állam mint közjogi vagy mint privát munkaadó a kisebbséghez tartozókat nem kezelheti másként, mint a többségeiket. Olyan körülmények teremtése, amelyek következménye a kisebbségek szakképzésből való kiszorulása, megengedhetetlen. Az állam ne engedje és ne tűrje el, hogy a kisebbség egyes tagjainak életlehetőségeit intézményesen vagy a gyakorlatban korlátozzák.

A nemzeti kisebbségekhez tartozók vagyonának és vagyontárgyainak a magántulajdonnak az államban egyébként is érvényes védelmét kell élvezniük. A polgári, a közigazgatási, a kereskedelmi és iparjogban, az adózásnál, a bányajogban, a szociális és munkástörvényhozásnál sem a célkitűzés, sem a megvalósítás területén nem szabad különbséget tenni a különböző nemzetiségek tagjai között. Ugyanez érvényes a gazdasági reformokra, különösen az agrárreformokra, melyekkel kapcsolatban követelni kell, hogy azok ne rendítsék meg a kisebbségek tősgyökerességét. Egy ilyen reformnak semmilyen körülmények között sem lehet következménye a kisebbségek gazdasági meggyengülése. Az olyan gazdasági kérdések szabályozásánál, melyekben lényegében a kisebbségek tagjai jelennek meg károsultként, nem szabad különleges törvényalkotás útján olyan kivételes állapotokat bevezetni, melyek ellentétesek az anyagi és eljárás jog általános alapelveivel.

Az államnak mint munkaadónak példának okáért minden tevékenységében, minden monopóliumában – így különösen a postánál és a vasútnál – figyelembe kell vennie a kisebbséghez tartozók érdekeit. Ott, ahol az állam a földművelés, a kereskedelem, a kisipar, az ipar vagy más foglalkozások területén koncessziókat és licenszeket ad, hiteleket, támogatásokat nyújt, a nemzetiségeket egyenrangúan kell kezelni.

Ahol az állam köztisztviselők alapításával befolyást gyakorol a magángazdaságra, ahol kötelező szervezetek útján közvetlenül beavatkozik a szabad gazdasági tevékenységbe, ott a nemzetiségek gazdasági megfelelő figyelembe kell, hogy részesüljön. A törvényben előírt munkaszüneti napok meghatározásánál is el kell kerülni az egyes nemzeti kisebbségek tagjainak gazdasági károsodását. A gazdasági bojkottra való felszólítással szemben a büntetőjog szigorával kell eljárni. Ami az agrárreformot illeti, itt elsősorban azt kell kiemelni, hogy a földbirtokok, épületek, bérlemények kisajátításánál és szétosztásánál a kisebbséghez tartozó állampolgárok nem eshetnek eltérő bánásmód alá. A kisajátított földbirtokok kártalanítási módja nem vezethet a tulajdonviszonyoknak a kisebbségek hátrányára való eltolódásához.

Az ilyen és ehhez hasonló gazdasági hátrányok elkerülésére, illetve lehetőség szerinti korlátozására a kongresszus a következőket ajánlja: 1. Gondosan részletezett normák kidolgozását az állam minden gazdaságot érintő szabályozásában; 2. A nemzetiségek arányos részvételét az állami és a hivatalos gazdasági testületek és vállalatok vezetésében; 3. A gazdasági jogvédelem kiépítését.

### **3. Az állampolgársághoz való jog biztosítása**

1. Mindenkinnek joga van valamilyen állampolgárságra.

2. Az állampolgárság szerzett jog, amely csak saját akaratból veszthető el, ez az elhatározás azonban konkludens cselekedetekből is megállapítható.

3. Az érdekelt államok közti szerződéskötés – mint pl. a Római Konvenció is – alkalmas eszköz arra, hogy az új államalakulatok annak a több százezer embernek az akuttá vált állampolgársági ügyét rendezzék, akik állampolgárságukat önhibá-

jukon kívül vesztették el, és ezáltal gyakran egzisztenciális fenyegetettségnek és nyomornak vannak kitéve.

A kongresszus éppen ezért azt ajánlja, hogy a volt Osztrák–Magyar Monarchia területén létrejött utódállamok ratifikálják a Római Konvenciót.

Az egykori Orosz Birodalom területén az utódállamok állami törvényhozásában ajánlatos elfogadni és alkalmazni a versailles-i békeszerződés idevonatkozó alapelveit, a még a cári időkből származó kivételes és rendőrségi rendelkezések egyidejű megsemmisítése mellett.

#### **4. Egyenjogúság a választójogban és annak gyakorlásában**

A kongresszus olyan választási rendszer alkalmazását kívánja, mellyel a nemzeti kisebbségek a törvényhozó és önkormányzati testületekben az állam összlakosságához viszonyított számarányuknak pontosan megfelelő arányú képviselőt juthatnak.

A mesterséges választási kerületi beosztások, a többségnek való kedvezés, a választójogi törvény minden olyan egyéb határozata és rendelkezése, illetve az olyan választási gyakorlat, melynek célja a nemzeti kisebbségek háttérbe szorítása, szemben áll az egyenlőség eszméjével.

Maguknak az államoknak is érdekükben áll, s egyben a nemzeti kisebbségeknek az állam feladataiban való zavartalan, felelősségteljes és produktív részvételének is előfeltétele, hogy lehetőleg minden nemzeti kisebbségnek legyen parlamenti és önkormányzati képvisellete. Feltétlenül el kell kerülni a választási törvény olyan módosításait, melyek a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőtételének elvesztését eredményezik.

#### **5. A nyelvkérdés szabályozása**

Az állam a nyelvhasználatot csupán az államapparátusban, valamint az állami szervek és a polgárok közötti kapcsolattartásban szabályozhatja.

Az állampolgárok egymás közötti kulturális, tudományos, szociális jellegű privát és hivatalos érintkezésében az általuk használt nyelv szabad megválasztása korlátozások nélkül engedélyezendő.

Minden nemzetiségnek joga van államában olyan iskolákhoz, melyekben az oktatás és a vizsga saját nyelvén történik. Az államnyelv elsajátításának lehetőségét minden állampolgárnak saját iskolájában kell biztosítani.

Minden nemzetiségnek joga van vallási téren saját nyelve használatához.

A nevek használata és írásmódja (keresztnevek és családi nevek) a polgárok személyi jogát képezi, abba bárminemű állami beavatkozás megengedhetetlen.

Azokon a területeken, ahol egy nemzetiség zárt közösségben él, az állami nyelv helyébe annak a nemzetiségnek a nyelve lép.

Az állam központi intézményeihez érkező írásos beadványokat az államban használt köznyelveken kell elfogadni és megválaszolni. Ezekben az intézményekben garantálni kell az ezeken a nyelveken való szóbeli érintkezés lehetőségét.

Az egyes területek állami intézményeiben és az önkormányzati testületekben a szóbeli és az írásbeli érintkezésben egyaránt engedélyezni kell a terület köznyelveit.

A jogorvoslat lehetséges megkönnyítése szempontjából alapvető fontosságú a tárgyalási nyelv meghatározása. A bírácoknak és a hivatalnokoknak minden általuk ismert nyelvet használniuk kell.

Az adminisztratív határok megállapításánál figyelembe kell venni a lakosság nyelvi összetételét.

## **6. A kormányok és a nemzeti kisebbségi csoportok közti viták rendezéséhez vezető út**

Jövőbe mutató, történelmi jelentőségű esemény a kisebbségi jogok nemzetközi szerződésekben való kodifikálása, a jogok megsértésének nemzetközi ügyé váló nyilvánítása és a Népszövetség e jogok feletti garanciavállalása és védelme. Ezzel a Népszövetség Tanácsa személyében egy nemzetközi fórum lett hivatott a kisebbségi kérdés szabályozására.

E szabályozás azonban elégtelennek bizonyult, mivel a Népszövetség Tanácsa – jellegének megfelelően – nemcsak a legfelső és végső, hanem egyúttal az egyetlen és ezzel az első fellebbviteli fok is a kisebbségi jog megsértéséből származó vitákban, s így olyan feladatokkal is meg van terhelve, amelyeknek természeténél fogva nem tud tökéletesen megfelelni. E fórum elé az adott kérdések már csak akkor kerülnek, amikor a konfliktus kipattant: az érintett államon belüli viszonyok vitás kérdéseinek rendezésére és elsimítására az első lépések tehát már rögtön egy nemzetközi fórum előtt történnek.

A kongresszus ezzel szemben olyan utak keresésének szükségességét hangsúlyozza, amelyek segítségével elkerülhető a konfliktusok kirobbanása, illetve a már létrejött konfliktusok elmérgesedése, és amelyekben a többség és a kisebbség viszonyából kialakuló problémák elsimítását először az érintett állam területén, a kormány és a kisebbség közötti – teljes egyenrangúságot biztosító – tárgyalások útján keresnek.

A kongresszus nyomatékosan hangsúlyozza a kisebbség és a többség viszonyában felmerülő problémák közös, tárgyalások útján és a kisebbség felelősségbe való bevonásával történő rendezésének rendkívüli morális és gyakorlati jelentőségét. Ebben az összefüggésben utal az Interparlamentáris Unió paritásos bizottságok bevezetését szorgalmazó ismételt javaslatára.

A kongresszus a kisebbségi kérdések Népszövetség előtti tárgyalásának jelenleg érvényes, határozatok szerinti eljárását sem tartja elégségesnek ahhoz, hogy a Népszövetség Tanácsa a szerződésekkel ráruházott feladatoknak megfeleljen. Azáltal, hogy ez az eljárás az érintett kisebbségeket nem ismeri el ügyfélnek, és hogy a kisebbségnek még arra sincs joga, hogy megismerje a döntéseket vagy egyáltalán azok indokait, nehezzé válik a felvetett kérdések kimerítő és szakszerű tárgyalása és a bizalom légkörének megteremtése. A kongresszus ezért – egyetértésben a Népszövetségi Ligák Nemzetközi Uniójával és a Nemzetközi Jogi Társasággal – ismét követeli a kisebbségi kérdések tárgyalásánál a teljes, legális nyilvánosságot, valamint azt, hogy amíg nem valósítható meg a kisebbségek ügyfélként való elismerése, addig biztosítsák a kisebbségek eljáráson való meghallgatását. A kongresszus kifejezi abbéli óháját, hogy a Népszövetség minden egyes tagjának

jogában álljon kérni, hogy a Tanács tárgyalja meg az egyes kisebbségi kérdéseket.

A kongresszus a Népszövetséget tekinti a népek közötti konfliktusok elsimítására és a világ megnyugtatására hivatott legfontosabb fórumnak. Legelembb érdeke fűződik az elvek és a valóság természetszerű összeütközéséből adódó nehézségek leküzdéséhez, és hogy tevékenysége a népek valódi szövetségének szellemében történjék.

A Népszövetség és a népek, különösen a nemzetkisebbségek közötti bizalom megteremtését a kongresszus olyan sürgető feladatnak tekinti, amelyben minden kisebbségnek kötelessége együttműködni.

A kongresszus semmisnek nyilvánítja azt, hogy nemzeti kisebbségi csoportok a nemzeti kisebbségi csoportok integráló alapelvűül szolgáló kisebbségi jogokról lemondhassanak, függetlenül attól, hogy a jogokat szerződésben kifejezetten megerősítették-e vagy sem. A kormányok ilyen jellegű lemondások kieszközlésére irányuló törekvését közrend elleni vétésnek tekinti. A kongresszus emlékeztet az 1922. szeptember 21-i népszövetségi gyűlés egyhangúlag meghozott határozatára, és az abban megfogalmazott erkölcsi alapelvre, mely szerint a kisebbségi szerződések által nem érintett államok kötelesek a szerződésekben lefektetett alapelveket figyelembe venni.

A kongresszus tudatában van annak, hogy a Népszövetség elveinek gyakorlati megvalósulása az emberi érzület változásától, a világ közvéleményében meggyökeresedő valódi közösségi érzéstől, és a világ közvéleményének erejétől függ. A kongresszus a nemzeti kisebbségek legfontosabb feladatának és kötelességének azt tekinti, hogy a hasonló célt követő nemzetközi szervezetekkel szövetségben elszántan és odaadással küzdjön e célért. A nemzeti kisebbségek ezen a gyűlésen ünnepélyesen kiállnak ezek mellett a feladatok mellett.

## **7. Szervezeti kérdések**

I. A kongresszus elhatározza egy következő kongresszus megszervezését, s ennek előkészítésére kiküld egy előkészítő választmányt, mely a következő tagokból áll: dr. Wilfan képviselő, dr. F. Maspons i Anglasell, Motzkin úr, dr. Schiemann képviselő, Sierakowski gróf és Szüllő Géza. A Választmány minden tagjának jogában áll, hogy mással képviseltesse magát. Az előkészítő választmányának – melynek feladatai közé tartozik a következő konferencia időpontjának pontos meghatározása is – lesz egy ügyvezető titkára, akinek székhelyét és munkakörét a Választmány hivatott meghatározni.

II. A következő kongresszus előkészítő munkálatai mellett az ügyvezető titkár feladata lesz az is, hogy a kisebbségi mozgalom legfontosabb eseményeiről kiadjon egy bulletint francia és német nyelven. A bulletin irányelveinek megállapítása az előkészítő bizottság feladata.

III. A kisebbségek számának és helyzetének pontosabb megállapítására egy ankétot szervezünk, és felkérjük a kongresszuson képviselt csoportokat, hogy ebben a munkában legyenek az előkészítő bizottság segítségére.

3. kongresszus (Genf, 1927. augusztus 22–24.)

### **1. Állami szuverenitás és kisebbségvédelem**

A nemzetiségek harmadik kongresszusa megállapítja, hogy a kisebbségi jogok kiépülése, illetve a nemzetiségi önkormányzat organikus törvényekbe foglalt közjogi elismerése, valamint e jogok perelhetővé tétele teljes összhangban van a Népszövetségben egyesült szuverén államok mai természetével, és ezáltal lehetséges a kisebbségi kérdés pozitív megközelítése az egyes államokon belül, valamint nemzetközi jogi úton is.

Figyelembe véve, hogy a Népszövetségben egyáltalán nem kielégítő a kisebbségi jogvédelmi eljárás mai állapota, a kongresszus szükségesnek tartja, hogy a kisebbségi szerződésekben deklarált jogok megvalósulása érdekében felemelje szavát a Népszövetségnél és annak bizottságainál.

### **2. Az európai békét veszélyeztető nemzeti türelmetlenség**

A kongresszus megállapítja, hogy az elmúlt évben a nemzeti kisebbségek helyzetében nemcsak hogy nem volt javulás észlelhető, de a helyzet még tovább is romlott.

A korábbi időkhöz hasonlóan még most is erőszakot alkalmaznak az alapvető nemzetiségi jogokkal szemben, és megsértik a kisebbségvédelmi szerződéseknek a Népszövetség Tanácsa 1922. szeptemberi határozata által az összes tagállamra nézve kötelező erejűnek nyilvánított alapelveit. Mindezt anélkül, hogy ez ellen bármi történnék. Most azonban a Népszövetség egyes tagjai már magukat az alapelveket és azok magas erkölcsi és jogi jelentőségét is kétségbe vonják. Emiatt komolyan megrendülni látszanak a Népszövetség békemunkájának alapjai, és az európai béke megőrzése is súlyos veszélybe került. Meggyőződésünk szerint a Népszövetség, mint az Európa békéjét veszélyeztető kérdések megtárgyalásának egyetlen illetékes szervezete, köteles komolyan nekilátni a kisebbségi probléma megtárgyalásának, és köteles gondoskodni arról, hogy a népiség szent jogai megvédelmeztesse.

### ***A katalán csoport e ponthoz javasolt, s a kongresszus által elfogadott kívánságai***

A katalán csoport a következő, a Népszövetséghez való viszonyt illető kívánságokat ajánlja elfogadásra a kongresszusnak:

1. A békeszerződésekben védett kisebbségeket illetően – előző, 1926-os kongresszusunk határozatainak megfelelően – továbbra is ragaszkodnunk kell a Népszövetség előtti eljárás kiszélesítéséhez.

2. A Népszövetség tagállamaiban élő, de a békeszerződésekben nem védett kisebbségekre való tekintettel elengedhetetlen, hogy a Népszövetség tagjai által 1922 szeptemberében egyhangúlag elismert morális kötelezettség jogi kötelezettségként is elfogadást nyerjen.

3. A Népszövetség mint nemzetközi fórum és mint a világbéke jótállója nem maradhat többé közömbös az olyan nemzetiségi csoportok sorsa iránt, melyek olyan államokban élnek, amelyek nem, vagy már nem tagjai a Népszövetségnek.

A Népszövetség feladata, hogy az ellenőrzés lehetséges módjait és a beavatkozás formáit megállapítsa.

Mindenesetre kívánatos a panaszok Állandó Nemzetközi Bírósághoz való eljuttatásának lehetősége is, sőt ennek az útnak – mivel itt egy illetékes jogi fórumról van szó – előnyben kell részesülnie a Népszövetség Tanácsának beavatkozásával szemben, lévén az csupán egy politikai fórum. A döntőbíróági eljárás is kívánatos eszköz lenne a cél eléréséhez.

A Népszövetségnek támogatnia kell a nemzetközi összefogás szolgálatában álló bizottságok és intézetek – például a Szellemi Együttműködés Intézete és Bizottsága és a Nemzetközi Jog Kodifikációs Bizottsága –, valamint a nemzeti csoportok együttműködését.

### **3. A nemzeti kisebbségi csoportok államon belüli és államok feletti együttműködése**

1. A kongresszus a nemzeti kisebbségek köteletségének tartja, hogy azok minden országban törekedjenek a kölcsönös, baráti nemzeti kapcsolatok fejlesztésére, és a kisebbségi követelések területén való közös fellépés céljából – különösen ami a törvényhozó testületekben való részvételt illeti – valamilyen formában fogjanak össze, illetve egyezzenek meg, és támogassák egymást.

2. A kongresszus kifejti abbéli óhaját, hogy a nemzeti kisebbségek vezetőségei igyekezzenek népcsoportjaik jogi követeléseit megjelenítő hivatalos orgánumokat teremteni, hogy ezekben a hivatalos vezetőség véleménye mindenkor megjelenhessen. A kongresszus reméli, hogy ezeket az orgánumokat a kisebbségi kongresszusok szellemében fogják szerkeszteni, és a béke elérésének egyik legfontosabb eszközeként a kölcsönös közeledést és megértést fogják szolgálni.

3. A kongresszus azt ajánlja, hogy a nemzeti kisebbségek egységesen lépjenek fel mindazokban a nemzetközi testületekben és kongresszusokon, ahol a kisebbségi kérdés szóba kerül, és a kisebbségi jogok megvédése érdekében támogassák egymást.

### **4. Szervezeti kérdések**

1. A Nemzetiségi Kongresszus a sajtószabadságban a polgári szabadságjogok, ezen belül a kisebbségi jogok megvalósulásának magától értetődő előfeltételét látja. Ezért a kisebbségi sajtó elnyomását, ahogy a cenzúra minden formáját is – mivel az ellentmond ennek az alapelvnek – el kell utasítanunk. Hasonlóképpen állást kell foglalnunk minden olyan intézkedéssel szemben, melyeket több kormány is háború esetére való felhatalmazások alapján bocsátott ki, mivel ezek a népek lelki atmoszféráját mérgezik. Azok ellen a rendelkezések ellen is tiltakoznunk kell, amelyek megtiltják a kisebbség nyelvén külföldön megjelenő újságok és könyvek behozatalát, mivel ez akadályozza a kisebbségek kultúrájának szabad fejlődését. A kisebbségi sajtónak mind anyagilag, mind jogilag ugyanazt a szabadságot kell élveznie, mint a többségi nép sajtójának.

2. A kisebbségei kongresszusa felkéri a teljes kisebbségi sajtót, hogy támogassa törekvéseit, és kerüljön mindent, ami az egyes kisebbségek között viszályt



szíthatna. A kisebbségi sajtónak feladata, hogy újra és újra hangsúlyozza a kisebbségek szolidaritását. A kisebbségi újságírók szoros együttműködésének is a szolidaritás elvét kell ápolnia, ezért a kongresszus a kisebbségi újságírók szövetségének megalakítására biztat, és felkéri az előkészítő bizottságot, hogy tegye meg a szükséges lépéseket ebben az irányban.

3. A kongresszus hálás köszönetét fejezi ki az Elnökség tagjainak és a kongresszus főtitkárának önfeláldozó tevékenységéért, és egyúttal megállapítja, hogy egy Választmányt hoz létre a „Nemzetiségi Kongresszus Választmánya” elnevezéssel, amely a következő urakból áll: dr. Wilfan képviselő, dr. Maspons i Anglasell, Leo Motzkin, dr. Schiemann képviselő, dr. Szüllő Géza képviselő és prof. Kurcsinszkij. A bizottság minden tagja jogosult arra, hogy mással képviseltesse magát. A következő konferencia helyét és időpontját a Választmány állapítja meg.

4. A bizottság szükségesnek tartja, hogy a Titkárság tevékenysége bővüljön, és szervezete – amennyiben ezt az anyagi eszközök lehetővé teszik – kiépüljön és kibővüljön. Ezenkívül kifejezi abbéli óhaját, hogy a német, francia és angol nyelven eddig megjelent bulletin a jövőben is jelenjék meg, ha csak lehet, tökéletesedik. A Titkárság egyik legfontosabb feladata annak a tavaly megtartott ankétnak a feldolgozása, melynek célja az egyes kisebbségek jelentőségének és helyzetének megismerése és áttekintés szerzése volt.

#### 4. kongresszus (Genf, 1928. augusztus 29–31.)

### **1. A nemzetiségek helyzete és a Népszövetség**

A negyedik Európai Nemzetiségi Kongresszus elismeri, hogy tevékenysége kezdetén a Népszövetség a legfelső nemzetközi autoritás első megtestesüléseként út-törő módon védelmébe vette a kisebbségi jogok minimumát.

A kongresszus a Népszövetség által vállalt garanciákat nem egy folyamat befejezésének tekinti, hanem az olyan nemzetközi intézkedések egyik kiindulópontjának, amelyek arra hivatottak, hogy a konkrét viszonyok és szükségletek vonatkozásában megkönnyítsék az egyes államok nemzetiségei közti egyenlőség kialakulását, s amelyeknek a világbéke érdekében meg kell alapozniuk a bizalom és a többségi és kisebbségi nemzetiségek államon belüli politikai együttműködésének légkörét.

A Népszövetség több mint nyolcéves tevékenységére visszapiantva azonban a kongresszus nemcsak a kisebbségi panaszjelzés rendszerének elégtelen kialakítását állapítja meg, hanem a vállalt kötelezettségek hiányos teljesítését is. Különösen nagy aggodalmat keltenek egyes vezető államférfiak utóbbi években a Népszövetség Tanácsa előtt elhangzott és ellentmondás nélkül hagyott azon nyilatkozatai, melyek az eredeti – a nemzetiségek fennmaradása szempontjából döntő jelentőségű – kisebbségjogi megállapításokat kétségbe vonják, illetve azokat ellenkezően értelmezik. Mindez csakis azzal magyarázható, hogy az európai nemzetek közti feszültségek jelentőségét teljesen helytelenül értékeli.

Az a körülmény, hogy a Népszövetségnél a kisebbségi osztály titkári állásának betöltése az objektivitás garanciája nélkül történik, azt a különösen nyugtalanító félelmet ébreszti, hogy ez a Titkárság a jövőben ügyelőkészítő feladatának nem fog megfelelni. Ez pedig veszélyeztetné a Népszövetség tekintélyét a kisebbségek körében.

E tények mérlegelésével a negyedik Európai Nemzetiségi Kongresszus kijelenti, hogy a 40 millió lelket számláló nemzeti kisebbségek bizalma erősen megrendült a Népszövetségben, mint a kisebbségi jogok jótállójában, s velük együtt azon meglehetősen nagyszámú csoportok is, melyek a szervezet feladataival kapcsolatban a kisebbségek felfogását osztják.

A Népszövetség részéről – alkalmazott módszereinek köszönhetően – a kisebbségi probléma megoldása érdekében ez ideig komoly lépés nem történt.

A nemzeti kisebbségek jogainak védelme, ami a béke megőrzésének előfeltételét is jelenti, a Népszövetség kötelezettsége, s ez így is marad.

Elvárjuk, hogy a jövőben eleget tegyen e kötelezettségeinek.

## **2. A kognacionális népcsoportok egymáshoz, a nemzet egészéhez, illetve az anyanemzethez fűződő kulturális kapcsolatai**

A kongresszus emlékeztet az európai nemzetiségek kulturális fejlődésének szabadságáról 1925-ben és 1926-ban hozott határozataira. Megállapítja, hogy a megfelelő kulturális fejlődés lehetetlen az azonos nemzetiségű csoportok egymáshoz, illetve az anyanemzethez fűződő kölcsönös kulturális kapcsolatai nélkül. Magukra hagyottan, szellemi megtermékenyítés nélkül a népcsoportok elcsökevényesednek, s ez az államoknak sem állhat érdekükben. A nemzetiségek kulturális elszigetelése fejlődésük szabadságát illuzórikussá teszi. Ezért a virágzó kulturális életnek elengedhetetlen előfeltétele e kapcsolatok kölcsönös ápolása. A kongresszus ezért a nemzeti lét természetéből fakadóan szükségesnek tartja, hogy az egyes néprészek kulturális kapcsolatokat tartsanak fenn egymással, a nemzet egészével, illetve az anyanemzettel, s ezeket a kapcsolatokat ápolják. Az államnak ezeket a kulturális kapcsolatokat és azok gyakorlati megnyilvánulásait semmiféle rendszabállyal sem szabad korlátoznia.

## **3. A nemzetközi szervezetek tevékenysége a nemzetiségi kérdés területén és a nemzetiségek együttműködése e szervezetek keretein belül**

A negyedik Európai Nemzetiségi Kongresszus elégedetten nyugtázza, hogy a nemzetközi szervezetek az elmúlt évben komolyan foglalkoztak az európai nemzetiségek problémáival. Különösen nagy elégedettséggel üdvözli a Népszövetségi Ligák Uniójának tárgyalásait és határozatait. A kongresszus köszönetet mond mindazon szervezeteknek és személyiségeknek, akik a nemzetiségi probléma jelentőségét felismerve idealista szellemben dolgoznak annak megoldásán. Azzal a kéréssel fordul ezekhez a szervezetekhez és személyiségekhez, hogy azok továbbra is vessék latba befolyásukat, és nyerjenek meg az ügynek mindenkit, akit áthat az államok és népek közti megbékélés szükségességének tudata, és éppúgy, mint mi, Európa megbékélését tekinti tevékenysége végső céljának. A kong-

resszus továbbá elégedetten állapítja meg, hogy a Választmány, valamint a népcsoportok más tagjai is hozzájárultak az előrelépéshez a szolidáris együttműködés és egymás kölcsönös támogatása révén. Ezért azzal a sürgős kéréssel fordul minden tagjához – miközben utal a harmadik kongresszus határozatára –, hogy folytassa és bővítse ezt az együttműködést, valamint egymás kölcsönös támogatását.

#### **4. Nemzetiségi tudomány**

A negyedik Nemzetiségi Kongresszus kinyilvánítja abbéli óhaját, hogy az egyes kisebbségi területeken az arra alkalmas helyek regisztrálják a kisebbségeket érintő újságcikkeket és a megjelenő publikációkat, és valósítsák meg a publikációk kicserélését a résztvevők között.

A kongresszus továbbá megbízza J. Estelrich igazgatót, hogy készítsen javaslatokat egy, az európai nemzetiségekkel foglalkozó kézikönyv kiadására.

#### **5. Szervezeti kérdések**

1. A kongresszus legmelegebb köszönetét fejezi ki az Elnökség tagjainak és a Kongresszus főtitkárnak önfeláldozó tevékenységéért, és egyúttal megállapítja, hogy miként eddig, úgy most is egy bizottságot hoz létre a „Nemzetiségi Kongresszus Választmánya” elnevezéssel, amely a következő urakból áll: dr. Wilfan, Maspons i Anglasell, prof. Kurcsinszkij, a jogi akadémia tagja, dr. Levickij, Leo Motzkin, dr. Schiemann és dr. Szüllő Géza. A Választmány minden tagja jogosult arra, hogy mással képviseltesse magát. A következő konferencia helyét és időpontját a Választmány állapítja meg.

2. A bizottság szükségesnek tartja, hogy a Titkárság tevékenysége bővüljön, és szervezete új segéderők alkalmazásával kiépüljön. Ezenkívül kifejezi abbéli óhaját, hogy a Titkárság bulletinje továbbra is megjelenjen, kéthavonta, nyomtatásban, német és francia nyelven. A bizottság méltányolja a Titkárság sajtó- és információs szolgálatának eddigi működését, és ennek kibővítését kívánja. Egyúttal arra kéri a Választmányt, hogy a főtitkár munkájának megkönnyítése érdekében dolgozzon ki egy részletes szolgálati utasítást, amelyhez a főtitkárnak tartania kell magát a Választmány határozatainak végrehajtásánál és egyéb jellegű tevékenységénél.

#### **Az Európai Államok Szervezett Nemzetkisebbségi Csoportjai Kongresszusának alapelvei és alapszabálya**

I. Abból a célból, hogy nemzeti-kulturális fejlődésük szabadságát saját államaik keretei között megvalósítsák, biztosítsák és előmozdítsák, valamint hogy a cél érdekében szolidaritásukat kinyilvánítsák, megszilárdítsák és hatékonyá tegyék, az európai államok szervezett nemzeti csoportjainak (népcsoportjainak, nemzeti kisebbségeinek, nemzetiségeinek) képviselői meghatározott időközönként a továbbiakban is összeülnek közös konferenciáikon.

A tárgyalásoknak és a határozatoknak igazolniai kell – figyelembe véve az egyes kérdések sematikus megoldását lehetetlenné tevő sajátosságokat – a cso-

portok egyetértését és azon törekvését, hogy a népek megbékélését, egymáshoz való kulturális közeledését, és mindezzel a békét szolgálják.

Minden olyan kérdés tárgyalása kizárt, amely a fennálló állami határok megváltoztatására irányul.

II. Azoktól a nemzeti kisebbségi csoportoktól (népcsoportoktól, nemzeti kisebbségektől, nemzetiségektől), melyek az eddig megtartott 1925-ös, 1926-os, 1927-es, 1928-as kongresszusokon nem képviseltették magukat, a felvétel előfeltételeként a következőket várjuk el:

1. A csoportok szervezettek legyenek államukban.

2. Legyen saját nemzeti kultúrákaratuk, ami minden további nélkül feltételezhető, ha a csoport többsége a kongresszuson való részvétel mellett dönt, illetve nincs ellene; egyébként pedig a jelentkezőnek bizonyítania kell tartós természetű kollektív kulturális életmegnyilvánulását.

III. A csoportoknak olyan küldöttekkel kell képviselteniük magukat, akik az érintett államok polgárai, és azok területén élnek. Az előkészítő Választmány tagjaira is a küldöttekre érvényes feltételek vonatkoznak. Kivételes esetekben és különösen akkor, ha egy adott államból a helyi viszonyok, valamint az ezzel járó veszélyek miatt lehetetlennek tűnik delegáltak küldése, engedélyezett a külföldről érkezők részvétele. Azzal a megszorítással, hogy bár hozzászólási jogot kapnak, szavazati joggal nem rendelkeznek. Az is előfeltétel, hogy nem vesznek részt aktívan a kérdéses állam integritása elleni mozgalomban, továbbá nem állnak közismert politikai hűségviszonyban egy másik állammal.

IV. 1. A kongresszus elhatározza egy következő kongresszus megtartását.

2. Az előkészítéssel egy, a kongresszus által kijelölt Választmány (az Európai Nemzetiségi Kongresszus Választmánya) lesz megbízva, mely megteszi a szükséges előkészületeket, meghatározza a kongresszus idejét és helyét, pontosan összeállítja a napirendet, és meghívja a csoportokat. Ezenkívül kötelessége a korábbi kongresszusok határozatainak végrehajtása is.

3. Az előkészítő Választmány mellett működik egy Tanács, mely felülvizsgálja a Választmány által összeállított napirendet, dönt a Választmány egyéb indítványairól, és a Választmány elutasító vagy nem egyhangú döntése esetén véglegesen határoz egy adott csoport meghívásáról, valamint a nem teljes jogú delegáltak részvételének engedélyezéséről.

4. A Tanácsot a Választmánynak legalább egyszer és lehetőleg a két kongresszus közti időszak félidejében kell összehívnia. Erre minden csoportot meg kell hívni, s ezeknek jogukban áll maximálisan három-három szóvivővel képviselteni magukat. A Tanácsban való szavazás megkönnyítése végett az ugyanazon nemzetiséghez tartozók külön nemzeti csoportokban egyesülnek, mely csoportok mindegyike egy szavazattal rendelkezik.

5. A Választmánynak és a Tanácsnak a határozatokat egyhangúlag kell meghoznia, kivéve, ha egy kérdést tisztán adminisztratív, technikai vagy gyakorlati jellegűnek ismernek el.

6. A Választmánynak alá van rendelve egy Titkárság a főtitkár vezetésével.

V. A Kongresszus ügyeit az előkészítő Választmány a Tanács esetleges bevonásával egészen addig az időpontig intézi, ameddig a kongresszus vezetőséget választ magának.

VI. A Kongresszus ügyeinek intézésére a korábbi kongresszusokon gyakorlati vált alapelvek érvényesek egészen addig, amíg a Kongresszus erről másként nem határoz.

VII. Az előbbi határozatokból következő jogok gyakorlása az egyes csoportokra eső hozzájárulások befizetésétől függ.

5. kongresszus (Genf, 1929. augusztus 26–28.)

### **1. A Népszövetség és a nemzetiségek**

Az Európai Nemzetiségi Kongresszusban egyesült nemzeti kisebbségek 1925-ös első genfi konferenciájuk óta azon meggyőződésüknek adnak hangot, hogy az egyes államokon belül felmerülő nemzetiségi kérdések megoldása a népek, a többség és a kisebbség közvetlen megértésében keresendő. A közvetlen megértésnek ez az útja egyes esetekben már sikerrel is járt.

A kisebbségvédelmi szerződések a Népszövetséget a szerződések őrzőjévé és a kisebbségek oltalmazójává tették. Amint azonban kongresszusaink szószerűkéről újra és újra elhangzott, a Népszövetségnek mint a népek közötti megegyezés eszméje hordozójának egyúttal az is a hivatása, hogy megkeresse és alkalmazza a nemzetkisebbségi probléma általános rendezésének módját, megteremtve ezzel az államokon belül a népek közötti békés együttműködést. Általánossá kell tennie ezáltal az európai kultúrfelfogás azon alapelveit, melyek – a Clemenceau-levél szerint – a kisebbségvédelmi szerződéseket életre hívták.

A Népszövetség eddig képtelennek bizonyult eleget tenni azon fenti feladatának, hogy védelmezője legyen a kisebbségvédelmi szerződések határozatainak. Meghiúsította ezt egy félnék és bizalmatlan eljárási rendszerrel, és annak hasonló alkalmazásával.

A Kongresszusnak és más tényezőknek legalább az eljárás javítását célzó fáraozásai, ugyan bizonyos mértékig sikerrel jártak, egészében véve azonban mégsem hoztak kielégítő eredményt. Különösen a panasz eljárás során szükséges általános publicitás nem érvényesült. Az eljárás javítását elutasító szellem csaldóást okozott a kongresszusnak és mindenkinek, aki bízik a Népszövetségben és azokban az eszmékben, amelyek azt életre hívták, s amely eszméknek annak tartalmát és célját kell képezniük.

A helyzetnek a probléma általános rendezése útján történő valódi javulását csak olyan szellem és érzület valósíthatná meg, amely tiszteletben tartja az emberi közösségek nemzeti és kulturális individualitását, és ezt a tiszteletet az általános kultúr- és jogéretet magától értetődő konzekvenciájának tekinti. A kölcsönös tiszteletnek ez a szelleme forrását nem az esetlegesen kodifikált határozatokban, határait pedig nem a többé-kevésbé szűkkeblű értelmezésekben keresi.

A kongresszus emlékeztet arra, hogy a Népszövetség plenáris ülése 1922 szeptemberében kiállt emellett a felfogás mellett. Egyidejűleg azonban megállapítja, hogy a közgyűlés proklamációja mindeddig nem egy fejlődés kezdete, hanem annak betetőzése lett.

A kongresszus emlékeztet arra is, hogy a Népszövetség az állami és társadalmi rendet veszélyeztető szociális problémák elhárítására és szabályozására a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal személyében egy olyan szervezetet hozott létre, melyben az államok és az államok szociális csoportjai – erősek és gyengék egyaránt – tökéletes függetlenségben és egyenjogúan dolgoznak együtt a nagy problémák megoldásán. A kongresszus ezt az intézményt olyan példának tekinti, amely létrejött esetén alkalmasnak tűnik arra, hogy a Népszövetség kisebbségi kérdésben vállalt feladatainak egész komplexumát, a nemzeti kisebbségek védelmét, a konfliktusok kezelését és a nemzeti kisebbségek védelme alapelveinek előkészítését és általánosítását megvalósítsa.

Ezek mérlegelésével a kongresszus a következő megállapításokra jut:

1. A nemzeti kisebbségek nemzeti-kulturális és állampolgári jogai biztosításának az európai jogalkotás kötelező alapelvének kell lennie.

2. Az egyes kisebbségi problémákból és a kisebbségvédelmi rendelkezésekből adódó kérdések kezelésére és megoldására, a kisebbségi jog továbbfejlesztésére és általános szabályozására létre kell hozni a Népszövetségen belül egy állandó intézményt a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal mintájára.

3. A kongresszus ismételten hangoztatja közreműködési szándékát és készségét a kisebbségi probléma békés megoldásában és minden arra irányuló próbálkozásban.

### ***A katalán csoport indítványai***

Az Európai Nemzetiségek Kongresszusa megállapítja, hogy bár a politikai síkon való nemzetközi együttműködés elképzelhetetlennek tűnik a szellemi téren való együttműködés nélkül, a hivatalos szervek szellemi együttműködésre való felszólításában egyes kulturális csoportok előnyben részesülnek, míg mások – a kisebbségi csoportok – figyelmen kívül maradnak. Így végül is lehetetlenné válik ezek közreműködése a nemzetközi természetű tudományos munkákban. Ez olyan körülmény, amely alapjaiban rendítheti meg a népek közötti szellemi együttműködés elvét.

Mindezek figyelembevételével a kongresszus kifejezi abbéli óhaját, hogy

1. a jövőben a Népszövetségnél működő Nemzetközi Együttműködés Bizottságának jog szerint hivatalos tagjai lehessenek azon etnikai csoportok képviselői is, amelyek olyan államokban élnek, melyekben ők etnikai kisebbséget alkotnak.

2. a Népszövetség megosztott bizottsága tegye lehetővé a Szellemi Együttműködés Párizsi Bizottságának, hogy az egyes államok számára fenntartott központi bizottságokon kívül – de azokkal összefüggésben – olyan speciális bizottságokat hozzon létre, melyek jogszerűen képviselhetik minden egyes kisebbség szellemi érdekeit közvetlenül a Szellemi Együttműködés Párizsi Bizottsága előtt, s ily mó-

don közvetlenül és hatékonyan járulhassanak hozzá a nemzetközi tudományos munka sikeréhez.

## **2. A kisebbségi sajtó feladatai**

Az ötödik Európai Nemzetiségi Kongresszus a legmelegebben üdvözli a Kisebbségi Újságírók Európai Szövetségének alapítási szándékát. A kongresszus kifejezi meggyőződését, hogy ez a szövetség a kisebbségi újságírók érdekeinek védelmén és a kisebbségi sajtó közös érdekeinek képviselőjén kívül arra is hivatott, hogy hatékonyan közreműködjék az európai népek közeledésének elősegítésében. A kisebbségi újságírók szövetsége a népek közötti intellektuális megértés közvetítő eszközévé válhat, s azzá is kell válnia.

## **3. A nemzetközi szervezeteknek a nemzetiségi kérdés területén kifejtett tevékenysége**

A kongresszus megköszöni a Népszövetségi Ligák Uniójának a kisebbségek iránt tanúsított érdeklődését és mindenekelőtt a tavalyi, a kisebbségek számára kritikus évben végzett kiemelkedő munkáját. Ez a köszönet ugyanúgy megilleti az Interparlamentáris Uniót is.

A kongresszus felszólít minden csoportot, hogy kövesse figyelemmel azon intézmények munkáját, amelyek a nemzetközi jog továbbfejlesztésével foglalkoznak. Egyúttal fel is kéri a csoportokat, hogy működjenek közre a nemzetközi vagy helyi egyesületek tevékenységében, és hogy kisebbségeik képviselőjében hozzanak létre olyan speciális bizottságokat, melyek támogatják a népek közötti megértést, és a népek jogait szolgáló nemzetközi jogi és egyéb nemzetközi szervezeteket.

## **4. A nemzetiségi tudomány kérdései**

Az Európai Nemzetiségi Kongresszus meglelégedéssel értesült azokról az előkészítő munkálatokról, melyek az európai nemzetiségek statisztikai kézikönyvének kiadására irányulnak. A kongresszus köszönetét nyilvánítja kollégáinknak, Estelrich úrnak javaslataiért, valamint dr. Winkler, dr. Auerhan, dr. Zizek professzoroknak értékes szakvéleményükért.

A kongresszus megbízza Választmányát, hogy a Kongresszuson részt vevő népcsoportok statisztikai szakembereinek segítségével tegye vizsgálat tárgyává azokat az alapelveket, melyek alapján a kézikönyv kiadásra kerül.

### ***Egy intereurópai nemzetiségtudományi intézet alapítása***

Az általános érdeklődés, amit az európai nemzetiségi mozgalom nemcsak a nemzetiségek, hanem a legfőbb államalkotó népek széles körében is felkeltett, valamint azon körök bizalma, melyek őszinte akarattal törekednek a népek és államok békés együttélésének megvalósítására, arra kötelezi az európai nemzetiségi kongresszust, hogy kezdeményezze az európai nemzetiségi mozgalom által felvetett összes probléma alapos és valóságának megfelelő tisztázását.

Az Európai Nemzetiségi Kongresszus ezért feltétlenül szükségesnek tartja egy összeurópai nemzetiségtudományi intézet létrehozását. Meg van győződve arról, hogy az a sok félreértés, amely ma még a népek közötti bizalom útjában áll, nem annyira a rossz szándéokra, mint inkább a nemzetiségi probléma lényegi alapjainak félreértésére és tisztázatlanságára vezethető vissza. A kongresszus reméli, hogy a nemzetiségtudományi intézet értékes munkát végez majd a népek és az államok közötti viszony végleges rendezése érdekében az összes európai nép bevonásával. Megbízta a Nemzetiségi Kongresszus Választmányát, hogy minden eszközzel törekedjék az intézet mielőbbi megalapítására.

### *A szervezőbizottság beszámolója*

1. Figyelembe véve, hogy a kongresszusnak a nyilvánosság számára meg kell mutatnia, hogy az elmúlt tíz évben miként változott a kisebbségek joga és helyzete, felszólítja a Választmányt, hogy a következő kongresszus előtt adjon ki egy tájékoztatót, amiből a csoportok jelentései alapján – melyeknek szakszerű áttekintést kell nyújtaniuk – láthatóvá válik az egyes népcsoportok helyzete.

2. Felszólítunk minden csoportot, hogy a Népszövetségnek benyújtott beadványaikból egy-egy példányt juttassanak el a Titkárságra, hogy itt ezekből az anyagokból teljes archívum létesüljön.

Ugyanígy felkérjük a csoportokat, hogy juttassák el a Titkárságnak hazájuk parlamentjében elhangzott interpellációikat és indítványait, amennyiben ezek kisebbségi kérdésre vonatkoznak.

Az ily módon rendelkezésre álló anyagból minden kongresszuson egy általános áttekintést kell nyújtani a delegáltaknak.

3. A kongresszus őszinte köszönetét fejezi ki az Elnökség tagjainak és a Kongresszus főtitkárának az elmúlt évben kifejtett tevékenységéért. A Kongresszus megbízta a dr. Wilfanból, prof. Kurcsinszkijből, dr. Levickijből, Maspons i Anglasellből, Motzkin úrból és dr. Szüllőből álló Választmányát, hogy az ez évi Kongresszus határozatait hajtsa végre, és készítse elő a Kongresszus következő ülését. A következő konferencia helyét és időpontját a Választmány határozza meg, melynek tagjai az előkészítő üléseken másokkal képviselhetetik magukat.

4. A kongresszus felszólítja a Választmányt, hogy vizsgálja meg a Titkárságot és az annak kiépítését érintő kérdéseket, és tegye meg erre vonatkozó javaslatait.

5. A szervezőbizottság a főtitkári hivatal munkájának megkönnyítése érdekében szükségesnek tartja, hogy az Elnökség mellett minden évben alakuljon egy pénzügyi bizottság, melynek feladatai:

a) a főtitkári hivatal számadásainak ellenőrzése,

b) a jövő évi költségvetés előterjesztése,

c) a vizsgálat eredményeinek a szervezőbizottság elé tárása, mely elfogadja a főtitkári hivatal gazdálkodását, és erről a kongresszust tájékoztatja. E pénzügyi bizottság tagjával az elmúlt és a jövő évre az öt legnagyobb csoportnak egy-egy tagot kell javasolnia.



6. Mivel a csoportokat képviselő új tagok felvételének még nincsenek kikristályosodott irányelvei, az Elnökség ma megbízta a szervezőbizottságot, hogy tegyen ezekre javaslatot. A rendelkezésre álló idő rövidségére való tekintettel csak a következő rövid, alapvető jellegű javaslatokat teszi meg, melyek a következő kongresszus kezdetéig részletes kidolgozást igényelnek.

a) A csoportok azon képviselőinek, akik eddig nem vettek részt a Kongresszuson és be akarnak lépni, legalább két hónappal a konferencia előtt jelentkezniük kell a Főtitkári Hivatalnál, hogy annak lehetősége legyen a felvétel előfeltételeit megvizsgálni, és a teljes anyagot az Elnökség, illetve a szervezőbizottság elé terjeszteni.

b) A nem nemzeti listán megválasztott képviselők akkor nyerhetnek felvételt, ha igazolják, hogy a nemzeti politika kérdéseiben függetlenek más nemzeti csoportosulásoktól, és a kisebbségi jogok érvényességét képviselik.

c) A kongresszus felkéri a Választmányt, hogy dolgozzon ki egy szervezeti statútumot, és terjessze a következő kongresszus elé.

7. Kiegészítés a felvétel előfeltételeinek III.1 bekezdéséhez.

Nem zárja ki a Kongresszusra történő felvételt az állampolgári jogok politikai okokból történő felfüggesztése, vagy annak lehetetlen volta, hogy az adott személy saját országában éljen.

6. kongresszus (Genf, 1930. szeptember 3–6.)

### **1. A nemzetiségek helyzetjelentéseiből levonható alapvető következtetések**

A kongresszus tudomásul veszi a részt vevő nemzeti kisebbségi csoportok helyzetéről szóló beszámolók főtitkár által előadott végkövetkeztéseit, s a beszámolók alapján megállapítja, hogy az egyes nemzetkisebbségek helyzete még mindig nem rendezett. Ezzel olyan helyzet állt elő, mely ellentétek és konfliktusok forrását képezi.

A kongresszus úgy határozott, hogy biztosítani kell a beszámolók november 1-jéig történő kiadását.

### **2. Európai egységtörekvések és a nemzetiségek állásfoglalása**

A kongresszus elfogadta a következő, Aristide Briandhoz írott levelet:

Kegyelmes Úr!

Mint az összefogás gondolatának hordozói és szolgálói, akik minden törekvésünkkel és cselekedetünkkel az európai kultúra megőrzésén és gyarapításán fáradozunk, a legnagyobb figyelemmel olvastuk az Ön hasonló alapállásból született memorandumát. Éppen az általunk képviselt európai népcsoportok azok, melyek legjobban érdekeltek a béke biztosításában.

Annál nagyobb fájdalommal kell megállapítanunk, hogy az Ön által kezdeményezett lépés aligha vezet az európai emberiség Ön által és általunk is egyformán

ohajtott megbékéléséhez. Az Ön elképzelése ugyanis – túlzott egyoldalúsággal – egyedül az államokban látja az európai társulás hordozóit.

Annak a sok millió embernek az érdekében, akik számára a népi közösség dik-tálta egységtörekvés nem teljesülhet egy közös államiság elérésében, az európai uniónak nemcsak az államokra kell építenie, hanem a népekre is.

Nálunk jobban senki sem értékelheti egy olyan szervezet nagy előnyeit, mely-nek alkotó munkája életre hívná az európai uniót. Mindazonáltal nem szabad, hogy csak arról legyen szó, hogy az államok között új hidak épüljenek. Ma min-denekelőtt arról van szó, hogy a népek közötti megértés előtt szabaddá tegyük az utat. Ennek első feltétele, hogy minden európai ember önmagáért, és nemzetár-saival a legszorosabb kapcsolatban élhessen. Minden ellenkező biztosítás ellené-re az elnemzetietlenítő törekvések és a népek egymásra találásának akadályozása az államok belpolitikájának szilárd elemeit képezik.

Ezért sürgős felhívással fordulunk Excellenciádhoz, aki a Népszövetségben a megbékélés és az európai megegyezés lelkes szószólója, és aki elismeri minden nép élethez való jogát, hogy kimagasló egyéniségének teljes súlyával szálljon síkra azért, hogy az összeurópai életközösség irányába mutató fejlődés ne egye-dül a gazdasági élet szükségszerűségeire és az államok érdekeire támaszkodjék, hanem a legfőbb igazságosság követelményeinek megfelelően a népek közötti együttműködésre is.

Fogadja Excellenciád kiváló nagyrabecsülésünket  
a VI. Nemzetiségi Kongresszus nevében és megbízásából:  
a Kongresszus elnöke

### **3. Az egyes európai népek népközösségeinek megszervezéséhez vezető út**

I. Az európai kultúra lényegében az európai népek, mint jellegzetes, különálló kö-zösségek szellemi életének megnyilvánulása.

Európa kultúrájának gazdagságát és folyamatos megújulását elsősorban a nép-csoportok különbözőségének, a közöttük kialakuló kölcsönös kulturális ráhatá-soknak, a népek sajátosságainak, valamint az egyes népek jellegzetessége és az európai emberiség közös kultúrkincse közötti ellentétnek és kiegyenlítődsnek köszönheti.

II. Az európai kultúra megőrzéséhez és támogatásához szükség van arra, hogy minden európai nép ápolhassa kulturális sajátosságait. Csak így járulhat hozzá akadálytalanul, lényegének megfelelően európai közös kultúrkincséhez, és csak így gazdagíthatja saját kultúráját akár más népek, akár az európai közösség kultúrkincséből.

III. A nemzeti eszme döntő befolyást gyakorol az egyes népek és Európa kul-turális fejlődésére. Ehhez napjainkban növekvő erővel társul a nemzetközi össze-tartozás eszméje. Ezen eszmék befolyása alatt Európa egyes népeinek, valamint az egész kontinens helyzete sürgetően veti fel egy olyan szervezet létrejöttének szükségességét, amely támogatja és koordinálja a népek kulturális tevékenységét, valamint a nemzetközi kulturális együttműködést.

IV. A kongresszus a fenti megállapításoknak megfelelően úgy véli, hogy ennek a szervezetnek a népcsoportokra, mint olyanokra, tehát a népekre, ezek teljeségére kell épülnie, politikai helyzetükre való tekintet nélkül.

V. A kongresszus üdvözlí, hogy egyes népeknél már mutatkoznak kezdeményezések egy ilyen szervezet felállítására. A kongresszus kifejezi abbéli óhaját, hogy minden európai nép hozzon létre egy ilyen össznemzeti, kulturális célokat maga elé tűző szervezetet, és hogy a kormányok a népcsoportok ilyen jellegű szervezeti összefogását ne akadályozzák.

VI. Az egyes népcsoportok megszervezésével egy minden népcsoportot felölelő szervezetnek kellene létrejönnie, hogy a valódi egyenjogúság és kölcsönös megbecsülés szellemében természetes alapra helyeződjék a népek kulturális tevékenysége és együttműködése. Ez biztosítaná a kis népek kulturális önállóságát és fejlődésük szabadságát.

Emellett tervbe lehet venni a rokon népek közti szorosabb együttműködést is, mely csak erősítené a nemzetközi együttműködést.

VII. A kongresszus nem becsüli le a független nemzetállamok megalakulásának jelentőségét Európa népeinek életében, és hangsúlyozza annak szükségszerűségét, hogy a népcsoportok minden egyes szervezete vegye figyelembe az államok érdekeit. Ugyanígy látja azokat a nagy nehézségeket is, amelyek szemben állnak az itt megfogalmazott követelések megvalósulásával. Úgy véli azonban, hogy a nemzetiségi elv, melynek határkiigazítással és új államok életre hívásával sohasem lehet teljesen megfelelni, a népközösségek megszervezésével megvalósítható – legalább a kulturális kapcsolatokban. Csak így lesznek adottak az európai népek megbékélésének és szolidaritásának végső feltételei, valamint az európai államok egyesülésének pszichológiai előfeltételei.

VIII. A kongresszus megbízza a Választmányt – melyet egyúttal felkér a következő kongresszus előkészítésére –, hogy fontolja meg és ösztönözze a többségi népek köréből meghívott személyekkel való együttműködés kérdését, adott esetben a kongresszus vagy a Választmány keretei között.

7. kongresszus (Genf, 1931. augusztus 29–31.)

### **1. Az európai nemzetiségek helyzete**

Az európai államok szervezett nemzeti kisebbségeinek VII. kongresszusa tudomásul vette a népcsoportok helyzetéről nyomtatásban megjelent és szóban is ismertett beszámolókat. E beszámolók okozta mély benyomás hatására a kongresszus a következőket állapítja meg:

A kisebbségvédelemre kötelezett államokban éppúgy hiányzott és hiányzik a kisebbségi problémák iránt tanúsított megértés, mint azokban – eltekintve néhány kivételtől –, amelyeknek nincsenek ilyen jellegű kötelezettségeik.

Az államok más nemzetiségű polgárainak alkotmányosan és nemzetközi jogilag biztosított jogait semmibe veszik.

Az állampolgári egyenjogúság, a törvény előtti egyenlőség, a kultúra szabadsága majdnem mindenütt hiányzik. Még az állampolgársághoz való jog sem biztosított.

A más nemzetiségű állampolgárokat a közélet minden területén tudatosan mellőzik és háttérbe szorítják.

Az asszimilációs törekvések erősebbek, mint valaha.

Az állam saját polgárainak élete és vagyona ellen olyan üldözések folynak rendőri és katonai hatalmi eszközökkel, melyek általános riadalmat keltenek.

Az előző kongresszusok megállapították:

A népiség tisztelete elengedhetetlen előfeltétele az európai megbékélésnek.

A Népszövetség egyik legfontosabb feladata ezért, hogy a minden kisebbségre egyformán érvényes jogvédelmet megteremtse.

A nemzetiségek hetedik kongresszusának azonban meg kell állapítania, hogy még az élet és vagyonbiztonság ellen elkövetett legsúlyosabb támadások esetén benyújtott panaszok is olyan kezelésben részesültek a Népszövetség részéről, amely megrendíti a jogsérelmet szenvedőkben a védelemben vetett bizalmat.

A VII. Nemzetiségi Kongresszus ezért a következőket határozza:

Megbízta az Elnökséget, hogy tárja fel a Népszövetség előtt a helyzet komolyságát, s mindenekelőtt hangsúlyozza annak szükségességét, hogy az változtassa meg a kisebbséghez tartozók életbevágó kérdésekben beadott panaszainak tárgyalási módját.

## **2. A kisebbségek tapasztalatai az észtt kulturális autonómiáról a törvény fennállásának 6 éve alapján**

VII. Európai Nemzetiségi Kongresszus érdeklődéssel fogadja az észtt delegáltak beszámolóit, és az észtt szakértők véleményét a kulturális autonómia törvény öt éves alkalmazásának kedvező tapasztalatairól. A kongresszus ezekből a magyarázatokból azt a következtetést vonja le, hogy a kulturális autonómiát Észtország népcsoportjai éppúgy pozitívan értékelik, mint maga az észtt állam, valamint hogy a törvény azt eredményezte, hogy a kulturális kérdések kikerültek a politikai szférából, és hogy az a lehetőség, hogy a népcsoportok kultúrájukat szabadon ápolhassák, kedvező hatást gyakorolt az általános politikai megbékélésre és a népek egymás iránti megbecsülésére. A Nemzetiségi Kongresszus a szakértői vélemények alapján szükségesnek látja, hogy a Népszövetség megvizsgálja az Észtországban bevált kulturális autonómia más európai államokra történő alkalmazásának lehetőségét, és hogy megtegye a szükséges lépéseket az észtországi tapasztalatok felhasználására az összeurópai nemzetiségi probléma megoldásában.

## **3. Leszerelés, biztonság és a nemzetiségi kérdés megoldatlan volta**

A leszerelés nem valósítható meg egyidejű morális leszerelés nélkül – aminek elsősorban a nemzetiségi kérdés kielégítő megoldásából kellene állnia. Egyedül ez a béke valódi biztosítóka.

#### 4. Szervezeti kérdések

1. A kongresszus legmelegebb köszönetét fejezi ki az előkészítő választmány tagjainak, különösen a Kongresszus elnökének és a főtitkárnak múlt évi tevékenységükért, mindenekelőtt a helyzetjelentések megjelenéséért.

A Kongresszus megbízza Választmányát, mely dr. Wilfan, prof. Kurcsinszkij, dr. Levickij, Maspons i Anglasell, Motzkin, dr. Schiemann és dr. Szüllő urakból áll, hogy az ez évi kongresszus határozatait hajtsák végre, és a következő ülést készítsék elő. A következő ülés helyét és időpontját a Választmány határozza meg, melynek tagjai az előkészítő üléseken képviselhetik magukat.

2. Miután a pénzügyi bizottság megvizsgálta a főtitkár elszámolását és jelentést tett a szervezőbizottságnak, a főtitkár elszámolását elfogadták. A jövő évi költségvetési előirányzat keretei ugyanazok maradnak, mint tavaly, a csoportok anyagi hozzájárulása változatlan marad.

3. A főtitkári hivatal fenntartása és az ügyek szabályszerű intézése csak akkor lehetséges, ha a csoportok hozzájárulásukat időben befizetik. Ha valamely csoport a befizetéssel még hátralékban van, kérjük, tartozását mielőbb rendezze.

4. Nyilvánvalóvá vált annak szükségszerűsége, hogy a már tavaly szükségesnek nyilvánított szervezeti statútumot egy külön erre a célra felállított bizottság kidolgozza. A bizottságba minden, azonos nemzetiségű tagokból álló csoport egy-egy képviselőt küld. A munkát a bizottságnak 1931. december 31-ig kell befejeznie, és az elkészült tervezetet 1932. január 15-ig el kell juttatnia a Választmánynak és a népcsoportoknak. A szervezőbizottság időbeni összehívása az elnök feladata. Ha 1932. április 1-jéig senki sem emel ellene kifogást, akkor a szervezeti statútum elfogadottnak tekintendő, és már a következő kongresszusra is érvényes. Végső megerősítése a következő kongresszuson történik.

#### 5. Tézisek: A népközösségek megszervezése (gyakorlati tapasztalatok és alapvető javaslatok)

(végső megfogalmazás)

A kongresszus felidézi a tavalyi kongresszusnak a népközösségek megszervezésére vonatkozó határozatát és kijelenti, hogy a szervezésnek a következő alapelvek szerint kell történnie.

Először: A szervezet kizárólag kulturális célokat tűzhet maga elé, és kizárólag kulturális feladatokat láthat el.

Másodsor: A szervezet a népnek csak azon részeit foghatja össze, melyek az adott nép kultúráját saját nemzeti kultúrájuknak ismerik el, és a népközösséghez önként csatlakoznak.

Harmadsor: A népközösség szervezetének meg kell felelnie az adott népiség sajátosságainak és igényeinek, s azt adott esetben hozzá kell igazítani a népen belüli különbségekhez is, különösen az olyanokhoz, amelyek a különböző államokhoz való kerülés következményeként alakultak ki.

Ha egy népközösség több állam területén él, az államhatárok által elválasztott részek kapcsolata elsősorban csak így állítható ténylegesen helyre. Ehhez elsősorban az egyes államok területén már meglévő, vagy majd csak ezután létrehozandó, az ottani

törvényeknek megfelelő csúcsszervekre kell támaszkodni. Törekedni kell arra, hogy a népközösség szervezeti jellegű szövetkezése az államhatárokon túl is legális formát öltönn, és hogy azt az érintett államok elismerjék.

Negyedszer: A kongresszus kívánatosnak tartja, hogy a népcsoportok megszervezése minden európai népnél mihamarabb megvalósuljon, és ha csak lehetséges, ez egymás kölcsönös elismerése és támogatása alapján történjék. Az egyidejűség és a kölcsönösség megteremtése a bizalom légrétege, és a legjobb biztosíték lenne minden visszaélés ellen. Különösen ott lenne ez üdvözlendő, ahol a népek a szomszéd államokban fordítottan, kisebbségként és többségként állnak szemben egymással.

Ötödször: A népközösségek megszervezését előkészítő és támogató össznemzeti jellegű rendezvényeket, intézményeket és intézeteket is úgy kell megszervezni – amennyiben azok kizárólag kulturális feladatokat látnak el, és kulturális célokat szolgálnak –, hogy azok ténylegesen hozzáférhetőek legyenek az egész nép számára. A népközösségeknek meg kell valósítaniuk minden honfitársuk államhatárok feletti egyenlőségének alapelvét. Minden össznemzeti rendezvénynek, intézménynek és intézetnek állampolgárságra való tekintet nélkül azonos feltételek mellett nyitva kell állnia az adott néphez tartozók előtt. Eközben el kell kerülni mindent, ami a más nemzetiségű államokban élő honfitársakat szembeállítaná azzal az állammal, amelyben élnek, s amelyre azoknak tekintettel kell lenniük.

8. kongresszus (Bécs, 1932. június 29–július 1.)

### **1. A nemzetiségi jog alapelveinek általános érvényessége Európában**

A Szövetséges és Társult Főhatalmak Legfelső Tanácsának ún. Clemenceau-levéli néven ismertté vált állásfoglalása a kisebbségek azon jogát, hogy nemzeti sajátosságaikat és kultúrájukat egy más nemzetiségű államon belül megőrizhessék, a lakosság alapvető jogának ismeri el minden civilizált államban. E jogok kodifikálását, mint az egyes államokra vonatkozó kötelezettséget nem kivételes esetnek tekintik, hanem az európai civilizáció ezen alapjának alkalmazásának. Ez a jogi alapelv nemcsak azokra nézve kötelező érvényű, akikre ezt a kötelezettséget nyomtatékosan kiszabták, hanem azokra is, akik vállalták azt a még nagyobb kötelezettséget, hogy ezeknek a jogoknak garanciái legyenek.

A valóság ezekkel a gondolatokkal és szándékokkal ellenkező irányba haladt. Azok az államok, amelyeket nem köteleztek hangsúlyozottan a kisebbségvédelemre, mert azok azt magától értetődőnek nyilvánították, a kodifikációs kötelezettség alóli mentességüket úgy értelmezték, hogy mentesek a morális kötelezettség alól is. A védtelen európai kisebbségek szomorú sorsa iskolapéldája annak, hogyan tér vissza az a már régen eltűntnek hitt szemlélet, hogy az erősebb népek jog van más népek jogfosztására és elnemzetietlenítésére.

Azok az államok és népek azonban, melyeket szerződésben köteleztek a kisebbségi jogok elismerésére, ezt a kötelezettséget – tévesen – nem egy általános érvényű jogi alapelv proklamálásaként fogják fel, hanem egy egyoldalúan rájuk

kényszerített, ezért őket degradáló szolgálomként, egy, a kisebbségekre vonatkozó kivételes jogként, melynek alkalmazása számukra korlátozó értelme miatt ellenszenves, és amelyet számukra idegen és ellenséges szervezetek kényszerítenek rájuk. Így aztán a Népszövetség által garantált jogokat, amelyeket biztosítaniuk kellene, korlátozzák, s gyakran figyelembe sem veszik.

A védett és a nem védett kisebbségek, a szerződésben kötelezett és a szerződésben nem kötelezett államok közötti ilyen jellegű különbségtétel szemben áll azzal a szellemmel és szándékkal, amelyben a kisebbségvédelem proklamálása történt. Ez állandó jogtalanságok, valamint az európai térség (melyben ezek a kisebbségek élnek) állandó nyugtalanságának forrása lett.

Ezért az európai nemzetiségek kongresszusa, amely csak európai nemzetiségekből áll, és amely az általa képviselt alapelvek általános érvényességének elismerésében csak az európai viszonyok tekintetében tartja magát kompetensnek, követeli, hogy a sérthetetlen, már kodifikált kisebbségi jogok továbbfejlesztéséülként valósítsák meg az eredeti elképzeléseket a nemzeti kisebbségek védelmét biztosító elvnek az összes európai állam jogrendszerében való rögzítésével. A kongresszus ezt, mint az Európa megbékéléséhez vezető út egyik eszközét követeli. A kongresszus elérkezettnek látja az időt arra, hogy az Európa nemzeti kultúráinak sokasága és sokfélesége ellenére is viszonylag egyszerű képletű nemzetiségi problémát közös erőfeszítéssel megoldják.

E cél eléréséhez a kongresszus az egyik eszközt az európai államok nemzetközi megállapodásában látja, amelyben az egyezményt aláírók és az újonnan belépők számára rögzítik – a résztvevők önkéntes csatlakozása mellett – a nemzeti kisebbségek alapjogainak általánosan kötelező erejét.

Egy ilyen szerződésnek azon európai államok kezdeményezéséből kell kiindulnia, amelyek felismerték a megoldás politikai szükségszerűségét és morális jelentőségét, és az Európa sorsáért érzett, rájuk nehezedő felelősség tudatában a nemzetkisebbségi csoportok nemzeti-kulturális fejlődési szabadságának védelmével keresik a nemzetiségi probléma igazságos megoldását és a nemzetiségek teljes állampolgári egyenlőségét.

A kongresszus őket, népeiket, államférfiaikat szólítja fel, hogy kezdeményezék egy ilyen jellegű nemzetközi egyezmény megkötését.

A kongresszus megbízza az ügyvezető Választmányt, hogy ezt a határozatot hozza tudomására minden európai állam kormányának és a Népszövetség Tanácsának.

## **2. A népcsoportok jogainak elismerése az egyház működésében**

A nyolcadik Európai Nemzetiségi Kongresszus az egyházak meghívott képviselői által tartott referátumok meghallgatása után nagy elégedettséggel állapítja meg, hogy mozgalmunk népiség megőrzésére és szabad fejlesztésére irányuló alapvető követeléselei összhangban vannak az egyházak tanaival és alapelveivel.

A kongresszust elégedettséggel tölti el, hogy az egyházak működése évszázadok óta a népiségre épül, és hogy a vallási igények hívők nyelvén történő kiélgitése szent jognak számított, és számít ma is.

A kongresszus megállapítja, hogy e tanokkal és tradíciókkal szemben Európa különböző területein kísérletek történtek arra, hogy az egyházak működését az egyes nemzetiségek kárára befolyásolják, és hogy az egyházi intézményekkel – ennmzetietlenítésre felhasználva őket – visszaéljenek.

A kongresszus ezeket a próbálkozásokat, amelyek az egyházak népeket összekötő befolyását kívánják aláásni – különösen egy olyan korban, mikor az agresszív nacionalizmus a világ békéjét veszélyezteti – rendkívül kártékonynak tartja, és a legélesebben elítéli.

A kongresszus azzal a felhívással fordul az egyházakhoz, hogy támogassák, és hathatósan segítsék a kisebbségek természetes jogait saját működési körükben és mindenütt, ahol arra módjuk van.

### **3. A Népszövetség tevékenységének eredményei a kisebbségi panaszok területén, az eljárásrendben történt madridi változtatások elfogadása óta**

#### **A.**

A nyolcadik Európai Nemzetiségi Kongresszus a legnyomatékosabban megismétli azon megállapítását, hogy a Népszövetségnek garanciavállalásából következő kötelezettségeinek valódi teljesítéséhez szüksége van egy állandó kisebbségi bizottságra, amely nemcsak hogy megszüntethetné a Népszövetség Tanácsa előtti eljárás mai súlyos hiányosságait, hanem az egyes kisebbségek helyzetéről szóló információk folyamatos gyűjtésével összeállíthatná a szükséges anyagot olyan módszeres beszámolókhöz is, amelyek – egy eddig még nem alkalmazott formában – minden évben elhangozhatnának a népszövetségi közgyűlésen, vagy akár a Tanácsban is. A kongresszus továbbá megállapítja:

a) A Népszövetség Tanácsa előtti eljárás jelenleg a következő hiányosságokban szenved:

1. a panaszok tárgyalásának halogatása, a határidőknek a kormányok által történő be nem tartása, az elnapolásokra való hajlandóság, az ebből keletkező idővesztés, az, hogy a kormányok a Hármas Bizottság megkeresésére általában csak nagyon későn válaszolnak;

2. a Hármas Bizottság Tanácsnak tett javaslatait nem hozzák nyilvánosságra;

3. az ügy előadója a jelentéséhez szükséges anyagot gyakran csak az utolsó pillanatban kapja meg, és így a Tanács ülése előtt sem saját maga, sem a Tanács tagjai nem tájékozódhatnak megfelelően;

4. a Hármas Bizottság jelentésében szereplő információk csak magából a petícióból és az érintett kormányok válaszaiból származnak, és nem minden Hármas Bizottsághoz beérkező információt juttatnak el a Tanácshoz is;

5. a Hármas Bizottságok összeállítása gyakran tisztán gépiesen történik, és nem számol eléggé az egyes államok képviselőinek a bepanaszolt állammal szembeni politikai elfogultságával;

6. a kérvényezőik tényleges helyzetéről és az általuk beterjesztett esetekről a Titkárság tájékozottsága teljesen elégtelen, és ezért a Titkárság memorandumait, melyek a petíciókról való döntésnél mérvadók – mivel a Hármas Bizottságok sok



tagjának semmilyen más tájékoztatói lehetősége nincs – elégtelen ismeretek alapján állítják össze;

7. a Tanács által hozott határozatok egyhangú meghozatalának szükségszerűségéből következő hiányosságok kieleződnek azáltal, hogy az ügy elődjének jelentése nem a tényállás objektív ismertetése, hanem a legjobb esetben is az érintett kormányok meghallgatása utáni kompromisszumos megoldás keresése;

és hogy végül:

b) a lengyel és a többi hasonló kisebbségvédelmi szerződés 12. cikkének 1. bekezdése a Népszövetségnek általános garancianyújtási kötelezettséget ír elő, mely azt folyamatos információgyűjtésre kényszeríti azért, hogy azokat megvitassák, és hogy ezzel megkönnyítsék a Tanács tagjainak azt, hogy éljenek a 12. cikk 2. bekezdése által biztosított kezdeményezési jogokkal.

## **B.**

A kongresszus a tényleges helyzetnek megfelelően nagy nyomatékkal hívja fel a Népszövetség Tanácsának figyelmét a többségi népek akaratóból történő azon eseményekre, melyek a kisebbségi népek gazdasági és szociális életfeltételeinek aláásására, és a kisebbséghez tartozóknak – különösen az államigazgatás szervei által gyakorolt erőszak révén – a gazdasági élet minden területén való háttérbe szorítására irányulnak.

A kisebbségekre leselkedő veszélyek az elviselhetetlenségig fokozódnak azáltal, hogy a gazdasági válság következtében létrejött viszonyokat arra használják fel, hogy a kisebbségi népeket a többségi népek kedvéért, a leplezetlen kisajátításoktól sem visszariadva gazdasági pozícióikból tervszerűen kiszorítsák. Az ilyen gazdaságpolitika illuzórikussá teszi az államon belüli és az egyes államok közötti együttműködéshez fűzött reményeket, és a mai katasztrofális tendenciát csak tovább erősíti.

## **C.**

A kisebbségi kongresszus Titkársága felkérte, hogy gyűjtsön anyagokat arról, hogy a nemzeti kisebbségeket a többségi népek által kifejtett elnyomó gazdasági intézkedések egzisztenciájukban mennyire károsították meg, és mennyire fenyegetik még ma is. A Titkárság felkérte, hogy ezt az anyagot feldolgozás után a jövő évben terjessze a kisebbségi kongresszus elé.

## **4. Tudományos kutatás és nemzetiségi politika**

A kongresszus megállapítja, hogy a nemzetiségi kérdés Európa békéjét szolgáló megoldását nem mindig a nemzetek gyűlölködése és rosszakarata akadályozza, hanem jelentős mértékben a téves elképzelések, a nemzeti erők lényegének, európai helyzetének és törekvéseinek nem kellő ismerete is. A kongresszusnak az a véleménye, hogy a nemzetszociológiai problémakör tudományos igényű, objektív és szisztematikus vizsgálata rendkívül nagy szolgálatot tehetne a nemzetiségi kérdés megoldásának, és ezzel az európai béke ügyének is.

Bár a kongresszus hálásan elismeri az adott, tudományos probléma részterületével foglalkozó intézetek munkáját és egyéni kutatási eredményeit, megállapít-

ja, hogy az Európát egy évszázada irányító erőkről jelen pillanatban – különösen szociológiai téren – nincs megfelelő elméleti és mindenekelőtt gyakorlati képpünk. A kongresszus a szociológia, a jog, a történelem, a pszichológia és a pedagógia érintett területeinek képviselőihez fordul, és felkéri őket, hogy a mai Európa társadalmi alapjainak energikus kutatásával továbbra is segítsék a kongresszust abbéli törekvésében, hogy megtalálja azokat az utakat, amelyek lehetővé teszik a jószomszédi viszonyt Európa szociológiai életének hordozói között.

A kongresszus ebben az összefüggésben emlékeztet saját korábbi határozatára, melyet egy, a nemzetiségi probléma minden területét átfogó kutatás és együttműködés központjával szolgáló nemzetiségszociológiai intézet alapításának szükségességéről hozott.

## **5. Szervezeti kérdések**

1. A kongresszus megköszöni a végrehajtó választmány tagjainak, különösen az elnök és a főtitkár uraknak múlt évi tevékenységüket, és nagy megelégedéssel nyugtázza, hogy idén a nehézségek ellenére sikerült kiegészíteni a tavaly kiadott helyzetjelentéseket.

2. A kongresszus megbízza a végrehajtó választmányt, melynek tagjai dr. Wilfan, prof. Kurcsinszkij, dr. Levickij, Maspons i Anglasell, Motzkin, dr. Schiemann és Szüllő urak, hogy az ez évi kongresszusi határozatokat hajtsa végre, és a következő konferenciát készítse elő. A következő konferencia helyét és időpontját a végrehajtó bizottság határozza meg, melynek tagjai az előkészítő üléseken képviselgethetik magukat.

3. A pénzügyi bizottság, melybe a katalán, a német, a zsidó, a szláv és a magyar csoportok egy-egy képviselőt delegálnak, a főtitkár elszámolását megvizsgálta, és arról jelentést tett a szervezőbizottságnak. A főtitkár elszámolását elfogadták. A jövő évi költségvetési előirányzat keretei ugyanazok maradnak, mint tavaly.

4. A jövő évben is változatlanul maradó pénzügyi hozzájárulások kérdése aggodalommal tölti el a pénzügyi bizottságot, mivel két csoport jelentékeny összeggel maradt hátralékban, s ezért a főtitkári hivatal fenntartása rendkívüli nehézségekbe ütközik. A két csoport figyelmét hangsúlyosan felhívjuk a deficit megszüntetésére, és egyúttal nyomatékkal kérünk minden csoportot, hogy kongresszusunk érdekében gondoskodjanak róla, hogy pénzügyi hozzájárulásuk időben eljusson a főtitkári hivatalba.

5. A provizórikus alapszabály 8. §-ának megfelelően a szervezőbizottság elnökének ebben az évben is feladata lesz, hogy az egyes csoportokkal a szükséges eszközök biztosítása érdekében felvegye a kapcsolatot.

6. Az elmúlt évben szükségesnek nyilvánított szervezeti statútumnak elkészült egy ideiglenes változata, amely azonban még további részletes kidolgozást igényel. Felkérjük kongresszusunk elnökét, hogy a fenti alapszabály-tervezet és az ehhez benyújtott számos vélemény alapján készítsen el egy új tervezetet, és azt az újabb állásfoglalás végett juttassa el a tagokhoz.

Kívánatos, hogy azok a csoportok, melyek az alapszabály-tervezettel kapcsolatban még nem nyilvánítottak véleményt, véleményüket és kívánságaikat ez év október 1-jéig juttassák el az elnök úrnak.

7. A folyamatosan működő genfi iroda megnyitását az általános gazdasági helyzet miatt ebben az évben sem lehetett megvalósítani. Ennek ellenére szükséges, hogy a Népszövetséghez benyújtott petíciók miatt legalább a főtítkári hivatal folyamatosan működjék, és még egyszer megkérünk minden csoportot, hogy minden esetben gondoskodjék a másolatok főtítkári hivatalhoz történő eljuttatásáról.

8. Dr. Ammende főtítkár javaslatának megfelelően létre kell hozni egy olyan, a petíciók kérdésével foglalkozó állandó bizottságot, amelybe minden, a kérdésben érdekelt csoport elküldené képviselőit. E bizottság összehívása az elnök feladata.

9. kongresszus (Bern, 1933. szeptember 16–19.)

### **1. Nemzeti disszimiláció és a nemzetiségi jogok**

A kongresszus megállapítja: a nemzeti disszimiláció bevezetése és végrehajtása esetén érintetlenül kell maradniuk mindazon szabadságoknak és jogoknak, amelyek mellett az Európai Nemzetiségek Kongresszusa fennállása óta nyilatkozataiban és határozataiban állást foglalt.

### **2. Vallás és anyanyelv**

Az Európai Nemzetiségek IX. Kongresszusa azzal a felhívással fordul a keresztyén egyházak legfelső vezetéséhez, hogy azok rendelkezzenek abban a tekintetben, hogy az általuk elismert és történetük folyamán mindenkor követett alapelveknek megfelelően a hívők anyanyelvükön való vallásos gondozása minden államban és minden kisebbségre vonatkozóan a gyakorlatban is megvalósuljon.

A keresztyén egyházak legfelső vezetéseitől a nemzeti kisebbségek nemcsak azt várják el, hogy szerveiknek tiltsák meg a hívek elnemzetietlenítésében való akár közvetett, akár közvetlen, akár aktív, akár passzív részvételt, hanem azt is, hogy a kisebbségi jogoknak az egyházi életben való erélyes, részletekbe menő szabályozásával mutassanak példát az államoknak.

A nemzeti kisebbségek egyidejűleg arra kérik az egyházakat, hogy erkölcsi vonatkozásait illetően az egyházi illetékesség területén kívül is foglaljanak állást korunk egyik legnagyobb és legvégzetesebb átkával, az elnemzetietlenítéssel szemben.

### **3. A területi önkormányzat**

Az Európai Nemzetiségek IX. Kongresszusa emlékeztet arra az első kongresszus által megfogalmazott követelésre, mely szerint Európa azon államaiban, amelyekben más nemzetkisebbségi csoportok is élnek, minden népcsoport jogosult legyen különleges viszonyainak figyelembevételével akár területi, akár személyi alapú önkormányzatba szervezeten népiségét ápolni és fejleszteni.

Egy állam területének azon részein, amelyeken a más nemzetiségű lakosság zárt egységben települt, a népi és az állampolgári lét szempontjából a területi önkormányzat a megfelelő megoldás.

A kongresszus megállapítja, hogy azokkal a csak vélt hátrányokkal szemben, amelyek az állam egészére a területi önkormányzat megvalósulásából származhatnak, nem túl drágák azok az összehasonlíthatatlanul nagyobb előnyök, amelyek a területi önkormányzat révén elérhetik egy állam különböző nemzetiségű területeinek megnyugtatását és kulturális, gazdasági, valamint szociális fejlődését.

A kongresszus ismételten követeli a területi önkormányzatot mindazon területek részére, ahol a nemzetiségek zárt egységben élnek, és tiltakozik minden olyan erre vonatkozó halogatás vagy korlátozás ellen, amely államjogi vagy nemzetközi jogi kötelezettségeket sért.

#### **4. A Népszövetség működése az elmúlt évben**

A kongresszus tudomásul veszi a Népszövetség tavalyi működéséről szóló jelentéseket, és megállapítja, hogy nincs oka revideálni azon határozatait, melyek főleg a panasz eljárás javítását követelték és a Népszövetség tevékenysége felett gyakoroltak kritikát.

#### **5. Az orosz éhínségről**

A Szovjetunióban az embereket vallási, népi hovatartozástól függetlenül az ország egész területén, de különösen Ukrajnában, szörnyű éhínség sújtja. Európának az Európai Nemzetiségi Kongresszusban egyesült népcsoportjai és közülük is különösen azok, akiknek néptársai élnek a Szovjetunióban, köszönetüket és rokonszenvüket fejezik ki azoknak, akik mint őminenciája Bécs kardinális érseke és az Egyházi Segítségnyújtás Szövetségében megszervezett evangélikus és görög katolikus egyházak az elmúlt napokban felhívást tettek közzé a fenti területen haldokló emberek egyházak és nemzetek feletti megsegítésére. Úgy gondolják, hogy tekintettel a télen várhatóan tovább fokozódó éhínségre, a segítségnyújtás támogatása a világ közvéleményének alapvető erkölcsi kötelessége. Üdvözlik a Nemzetiségi Kongresszus főtátrkáának emlékiratban megfogalmazott, e kérdésre vonatkozó konkrét javaslatait, és kijelentik, hogy az Európai Nemzetiségi Kongresszus körei minden tőlük telhetőt megtesznek azért, hogy a segítségnyújtást ők is támogassák.

10. kongresszus (Bern, 1934. szeptember 4–6.)

#### **1. Az európai nemzetiségek tízéves együttműködése**

Az Európai Nemzetiségek X. Kongresszusa nyomatékosan hangsúlyozza a már az 1925-ös első kongresszuson is megfogalmazott követelését, amely minden egyes népcsoport adott országban belüli nemzeti-kulturális szabadságának megvalósulására vonatkozik. Az összegyűlt delegáltak szilárdan kitaranak azon véleményük mellett, hogy csak ennek az elvnek a megvalósításával teremthető meg a

különböző népek békés együttélése az európai államok keretei között. Az európai nemzetiségek képviselői ismételten rámutatnak arra, hogy a népek közötti gyűlölet, konfliktusok, sőt maguk a háborús összeütközések is legtöbbször meg nem oldott nemzeti problémákból keletkeznek. A napról napra növekvő ellentétek láttán az európai nemzetiségek X. kongresszusa felemeli óvó hangját. Ma éppúgy hangsúlyozni kell, mint 10 évvel ezelőtt, hogy a népek közötti béke előfeltétele a nemzetek közötti kiegyezés. Épp, mert egy eljövendő háború a nemzetiségeket érintené a legsúlyosabban, delegáltjaik feljogosítva érzik magukat annak kinyilvánítására, hogy erejükhez képest, éppúgy, mint eddig, ezután is mindent el fognak követni a nemzetiségek jogos követeléseinek teljesítése érdekében, hogy ezzel megakadályozzák egy új háború kitörését az európai kontinensen.

## **2. A Szovjetunióban éhezők megsegítésének kérdéséhez**

Amikor a kilencedik Európai Nemzeti Kongresszus felemelte szavát, hogy felhívjon a Szovjetunióban éhhalállal fenyegetett, legkülönbözőbb népi hovatarozású emberek megsegítésére, a tömeges halálozás tényét több oldalról cáfolták. Ma mindenki, aki betekintést nyert a szovjetunióbeli viszonyokba, egyetért abban, hogy az éhen halt áldozatok száma egyedül az 1933-as évben elérte a több milliót. A hivatalos moszkvai szervek jelentései ellenére, melyek, szemben a tavalyi évvel, beszámolnak arról, hogy a termés egy része szovjet Ukrajnában és a Szovjetunió más területein az aszály következtében tönkrement, megint csak kétségbe vonják az emberek millióit és millióit fenyegető éhhalál veszélyét. Ilyen körülmények között a tizedik Európai Nemzeti Kongresszus, mint olyan nemzetiségek közössége, amelyeknek néptársai élnek a Szovjetunióban, kötelességének tartja, hogy ismét felemelje szavát, és sürgős kéréssel forduljon a világ népeihez a Szovjetunióban éhhalállal fenyegetett legkülönbözőbb nemzetiségű emberek megsegítése érdekében. A kongresszus ebben az összefüggésben utal a canterburyi érsek és Innitzer kardinális, bécsi érsek, valamint azon vallások képviselőinek nemes lelkű felhívására, akik ezekhez a felhívásokhoz csatlakoztak. A kongresszus a canterburyi érsek érveinek szellemében, az emberi összetartozás érzésének jegyében feljogosítva érzi magát arra, és kötelességének is tekinti, hogy elengedhetetlennek nyilvánítsa azt, hogy a Szovjetunió Népszövetségbe való belépése alkalmával megnyíljon a lehetőség a Szovjetunióban éhezők emberek megsegítésére.

## **3. A Lengyelek Világszövetsége**

A X. Európai Nemzeti Kongresszus üdvözlí azt a haladást, melyet a különböző népek, és különösen a lengyel nép az államok feletti népiségi szervezetek megvalósítása terén felmutathatnak. Kifejezi megelégedését afölött, hogy a Lengyelek Világszövetségének minap történt megalakulása az 1926-os kongresszuson megállapított vezéreszmék szellemében történt. A kongresszus kifejezi abbéli reményét, hogy a Lengyelek Világszövetségének megalapítása segítheti más népek hasonló törekvéseinek elismerését.

#### **4. Egy, a Népszövetség mellett létrehozandó tudományos bizottság**

A kongresszus utal a Népszövetség kisebbségvédelem területén alkalmazott eljárásának javítására vonatkozó eddig megtett javaslataira. A Népszövetségi Ligák Világszövetségének állandó kisebbségi bizottsága nagyrészt ugyanezeket a követeléseket fogalmazta meg. A kongresszus teljes mértékben támogatja a Népszövetségi Ligák Világszövetsége által nemrégiben megfogalmazott, a Népszövetség mellett működő, nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó tudományos bizottság megalakítására irányuló szerény követelést.

#### **5. Köszönet a nemzetközi szervezeteknek**

A X. Európai Nemzetiségi Kongresszus őszinte köszönetét fejezi ki a Népszövetségi Ligák Világszövetségének, különösen a szervezet állandó kisebbségi bizottságának azért a munkáért, amelyet az elmúlt évtized folyamán a nemzetiségi probléma tisztázása és rendezése terén végzett. Ez a köszönet megilleti az Interparlamentáris Uniót is. A kongresszus egyidejűleg azon kéréssel fordul hozzájuk, hogy ne csüggyesse el őket az összeurópai helyzet következményeként kialakult visszaesés, és folytassák tovább az európai államokon belüli békés, a nemzeti kiengedés érdekében végzett munkát.

#### **6. A kisebbségi jog általánosításának kérdéséhez**

A lengyel kormánynak a nemzetközi kisebbségvédelem tárgyában egy, az egész világra kiterjedő egyezményt követelő, és az ez évi népszövetségi gyűlés napirendjére felkerült javaslata a tizedik Európai Nemzetiségi Kongresszust a következő megállapításokra ösztönzi:

Az érvényben lévő kisebbségvédelmi szerződéseknek olyan általános érvényű morális és jogi elvek szolgálnak alapul, melyeket minden esetben alkalmazni kell. Ezt maga a Népszövetség gyűlése ismerte el 1922. szeptember 21-i határozatával, amit tavalyi ülésén ünnepélyesen megerősített.

Érthető ezért, hogy az első kisebbségvédelmi szerződések hatályba lépésének pillanatától kezdve jelentkeznek olyan törekvések, melyeknek célja, hogy a szerződésekben lefektetett normákat az összes többi államra kiterjesszék, és ezzel a kisebbségi jogot általánosítsák. Az ilyen jellegű törekvések legjelentősebb megnyilvánulásaiként nyerjenek említést az Interparlamentáris Unió (Koppenhága, 1923) és a Népszövetségi Ligák Nemzetközi Szervezetének (Hága, 1928) határozatai.

Az Európai Nemzetiségi Kongresszus is több ízben követelte a kisebbségvédelem általánosítását. Egészen konkrétan azonban a nyolcadik Nemzetiségi Kongresszus (Bécs, 1932) foglalt állást a kérdésben.

Ez a határozat azzal a felhívással fordult az európai államok kormányaihoz, hogy azok kössenek egy mindenkire vonatkozó egyezményt, melynek eredményeként a nemzetközi kisebbségi jog alapelveit az európai kontinens területén általánosan alkalmazni kellene.

Az Európára való korlátozódás oka nem csupán taktikai megfontolásokból következik. Sokkal inkább azért szükséges, mert kontinensünkön a problémák egé-

szen más jellegűek, mint a világ többi részén, és mert az európai térségben ezek a problémák nagyjából hasonlóak, aminek következtében itt lehetséges a nemzeti-ségi probléma hasonló és egységes szabályozása.

A kongresszus megállapítja továbbá, hogy nem lenne helyes a hatályos kisebbségi jog homályosságait és fogyatékoságait átvinni egy új általános rendszerebe. Sokkal inkább a hatályos jogot kell – a kongresszus nézete szerint – általánosításával párhuzamosan lényegesen megjavítani.

A kisebbségi jog általánosítására irányuló fáradozások azonban semmilyen körülmények között sem vezethetnek oda, hogy a meglévő jogi normák érvényessége és hatékonysága csorbuljon. Ezeknek minden hasznos fejlődés visszavonhatatlan kiindulópontjának kell maradniuk. Minden, ezek gyöngítésére vagy esetleg megsemmisítésére irányuló próbálkozással nagyon határozottan szembe kell szállni.

## **7. Az új államok felvétele a Népszövetségbe**

Összefüggésben a nemzetközi kisebbségvédelem általánosításának követelésével, és azon morális, valamint jogi elvek általános érvényességére való hivatkozással, melyeken a kisebbségi szerződések nyugszanak, a X. Európai Nemzeti-ségi Kongresszus utal arra, hogy egy állam Népszövetségbe való felvételét megelőző vizsgálatnak hangsúlyozottan tárgya kell, hogy legyen az adott államnak a saját területén élő nemzeti kisebbségekkel szembeni bánásmódja. Azon államok felvételét, melyek eljárása alapvető ellentmondásban áll a fent említett elvekkel, meg kell tagadni.

Továbbá minden újonnan belépő államtól meg kell követelni a felvétel előfeltételeként a kisebbségvédelem területén hatályban lévő nemzetközi jogi kötelezettségek elismerését, ahogy ez az eddigi gyakorlatban is szabály volt, s amitől a jövőben sem szabad eltérni.

## **8. Bilaterális szerződések**

A X. Európai Nemzetiségi Kongresszus nem kerülheti meg, hogy a kisebbségi jogokról a Népszövetségtől függetlenül megkötött számos bilaterális államszerződést és a többi hasonló jellegű egyezményt a kisebbségvédelmi szerződések materiális jogi normáival szemben fontos előrelépésként üdvözölje.

A kongresszus azonban elvárja, hogy az ilyen szabályozás ne vezessen diszkriminációhoz az érintett állam különböző nemzetkisebbségeivel való bánásmódban. E szerződések olyan igények elismerését és megvalósulását jelentik, melyek minden kisebbségre érvényes, azonos általános elveken nyugszanak. Ezekből tehát egy állam, ha valamelyik kisebbségének megadja azt, a többit sem zárhatja ki.

Midőn a kongresszus megállapítja, hogy a kisebbségek nemzetiségi jogainak betartása sokszor az államok mindenkori külpolitikai kapcsolataitól függ, ismételten kinyilvánítja, hogy minden népcsoport alapvető nemzeti-kulturális jogai szentek és abszolútak, és sohasem tehetők külpolitikai megfontolások tárgyává.

## 9. Szervezeti kérdések

Dr. Jakabffyknak, a magyar csoport képviselőjének előterjesztését meghallgatva a kongresszus felhatalmazza végrehajtó bizottságát, hogy az önszegélyről szóló javaslatot az előterjesztő által felvázolt lehetőségek kiértékelésének értelmében (egy szakértői bizottság létrehozása stb.) megvalósítsa. Az előterjesztő felkérte, hogy az erre vonatkozó, részletesen kidolgozott proposícióit terjessze a kongresszus Választmányának következő ülése elé.

11. kongresszus (Genf, 1935. szeptember 2–4.)

### 1. A nemzetiségi probléma és a jelenlegi helyzet

Az európai nemzetiségek (kisebbségek) képviselői, akik most tizenegyedszer gyűltek össze Genfben, megállapítják, hogy a nemzeti kisebbségek elnyomása akadálytalanul tovább tart. A Népszövetség ennek nem emelt gátat, ami nem utolsó sorban oka is válsága súlyosbodásának. A kongresszus ezért ismételt, nyomtatékosan felemeli figyelmeztető szavát, emlékeztetve azokra a veszedelmekre, amelyek ebből úgy a vegyes nemzetiségű államokban élő népcsoportokra, mint ahogy valamennyi európai államra és népre következnek. A kongresszus által képviselt sokmilliónyi különböző állampolgárságú és népi hovatartozású európai mély csalódásának és elkeseredésének fenyegető következményei csak úgy hátríthatók el, ha a természetes jogok, de legalábbis a nemzetközileg garantált nemzeti ségi jogok rövid időn belül megvalósulnak.

### 2. A nemzetiségek az autoriter államban

1. A kongresszus eddigi alapelveinek megfelelően kijelenti, hogy az európai nemzetiségi mozgalom egy önálló és független szellemi és erkölcsi mozgalmat jelent, amely semmiféle politikai rendszerrel nem hagyja magát azonosítani, és nem is azonosítható.

2. A kongresszus a kisebbségi kérdés megnyugtató és igazságos rendezése érdekében minden politikai rendszerrel hajlandó pozitív módon együttműködni, amennyiben annak a nemzetiségi problémákhoz való alapvető hozzáállása azt lehetővé teszi.

3. A kongresszus a létező autoriter állami vezetésektől is azt várja, hogy azok ismerjék el a más nemzetiségű népcsoportok szabad fejlődését, és nekik törvényekkel garantálják a köztisztviseltekben, úgy a politikai, mint a kulturális, nemkülönben a gazdasági jellegűekben nemcsak a számbéli erejüknek, hanem a saját népi értéküknek is megfelelő képviseletet.

### 3. A helységnevek szabad használatának joga

A kongresszus köszönettel veszi tudomásul a főtítkár jelentését, amely a helységnevek különböző államokban való használatának kérdésében azon előzetes megállapításokat tartalmazza, melyekre a tavalyi kongresszus határozatának megfelelően, a népcsoportok ügyeinek vizsgálatára létrehozott szakbizottság jutott.



A kongresszus köszönetet mond a szakbizottságnak, és munkája folytatását óhajtja.

A kongresszus eltekint attól, hogy a helységnevek használatának ügyét behatóan tárgyalja, és attól is, hogy az egyes forgalmi és közigazgatás-technikai részleteket megvitassa.

A kongresszus a következőket állapítja meg:

A helységnevek, azaz nemcsak az emberi települések és azok részeinek elnevezése, hanem a vidékeké, a tájaké és azok alkotó elemeié (hegyek, vizek, birtokok, erdők stb.), minden olyan alakban és formában, amelyet számukra egy nép szelleme, története, szociális, gazdasági és kulturális fejlődése, a környező világhoz való lelki beállítottsága – nyelvi törvényeinek megfelelően – akár saját maga alkotott, akár más néptől átvett és átalakított, az illető nép nyelvének integráns részét képezi.

Ha a helységnevek használatát szóban, írásban vagy nyomtatásban, különösen a gondolatok összefüggő kifejezésében megnehezítik, akadályozzák, sőt eltiltják azon a nyelven, amelyhez ezek a nevek tartoznak, úgy ez minden népnek és a nép minden egyes tagjának egyik legjelentékenyebb életmegnyilvánulása, vagyis a nyelve ellen elkövetett, elsősorban erkölcsi és politikai szempontból elítélendő véték. Azon államok esetében, amelyek a nemzeti kisebbségek és elsősorban a nyelvi kisebbségek javára nemzetközi kötelezettséget vállaltak, az ilyen eljárás ráadásul a kötelezettségek nyílt megsértését is jelenti.

A helységnevek használatának tekintetében a kongresszus szerint minden népet teljesen azonos jogok illetnek meg. Ugyanakkor elismeri az olyan különös rendelkezések megengedhetőségét és jogosultságát, amelyek a forgalom és a közigazgatás, vagy a legfőbb államalkotó nép jogos érvényesülési törekvésének szempontjából helyénvalóak.

Tisztán nyelvi jelentőségükön túl azonban, a helységnevek egy nép életében láthatatlan kötelekeket is jelentenek a nép és hazája, történelme, hagyományai és kultúrája között, miáltal létének és léte értelmének egy részét képezik.

Elnyomni egy nép saját helységneveinek használatát annyit tesz, mint azt hazájától, hazáját tőle elidegeníteni, s belőle lelkileg kiközösíteni. Az ilyen törekvések ellen a kongresszus ünnepélyesen tiltakozik.

#### **4. Az államok feletti népközösség határai**

Hivatkozással az 1928. évi kongresszus azon határozatára, amely hangsúlyozta a kognacionális népcsoportok ahhoz való jogát, hogy egymás között és a nemzet egészével, illetve az anyanemzettel kulturális kapcsolatokat ápoljanak, továbbá a kongresszus 1930. és 1931. évi határozataira, amelyek az egyes európai népek népközösségi szervezeteire vonatkoztak, a kongresszus azon meggyőződésének ad hangot, hogy az államok feletti népközösség, vagyis az államhatárok által elválasztott néprészek összekötése elsősorban a szellemi-kulturális életben, továbbá a humanitárius szolidaritásban és egymás kölcsönös támogatásában található, és kell, hogy találjon gyakorlati és jogi megvalósulást.

A különböző államok és népek közötti viszony sokfélesége nem teszi lehetővé éles határok megvonását, de a következők minden körülmények között szem előtt

tartandók: 1. Az államok feletti népközösség nem állhat egy állam hatalmi politikájának szolgálatában, és nem támaszkodhat az állam hatalmi eszközeire sem. 2. Az államok feletti népközösséghez való tartozás semmi esetre sem lehet az állampolgári kötelezettségek kárára.

### **5. Az Állandó Nemzetközi Bíróság szerepe**

1. A kongresszus megbízta végrehajtó szervét, gondoskodjék arról, hogy az egész Európára érvényes nemzetiségi jog alapelvei hat hónapon belül kidolgozásra kerüljenek. A munka során hangsúlyosan figyelembe kell venni az államok jelentős részében tapasztalható, a demokratikus-parlamentáris államvezetésről a tekintélyuralmi államvezetésre történő áttérést.

2. A kongresszus kifejezi azon véleményét, hogy a béke érdekében a nemzetiségi jogok jelentőségének növekvő felismerésével nemcsak az államok, hanem az európai népek körében is felmerül egy európai külön konferencia megtartásának szükségessége. A vegyes nemzetiségi összetételű európai államokban élő, kisebbségi kongresszusban egyesült nemzetiségek erre az esetre készségesen rendelkezésre állnak munkatársként és szaktanácsadóként.

3. A kongresszus felkéri a végrehajtó bizottságot, hogy tegyen meg minden szükséges lépést annak érdekében, hogy a nemzetiségi jogok nemzetközi jogi biztosítására mindazon államokat meggyerje, amelyek a nemzetiségi kérdés pozitív megoldásában saját népi vagy összeurópai okokból érdekeltek.

12. kongresszus (Genf, 1936. szeptember 16–17.)

### **1. A népcsoportok alapvető jogai az európai államokban**

A XII. Európai Nemzetiségi Kongresszus a perc komolyságára való tekintettel fokozott sürgősséggel hívja fel ismét Európa államait és népeit azon veszélyek mérlegelésére, amelyek a kereken 40 millió, Európa különböző részein nemzeti kisebbségként élő ember természet adta, alapvető jogainak tartós semmibe vételéből fakadnak. Veszélyes tévhit, hogy Európa népcsoportjait el lehet nemzetietleníteni, és el lehet nyomni Európa életének és egységének egyidejű fenyegetése nélkül. Európa népeinek életét a történelem formálta. Ennek megőrzése és ápolása az egyetlen járható út.

A kongresszus meglegedéssel állapítja meg, hogy a népcsoportok még mindig fegyelmezetten és kizárólag a jogos követelések talaján állva próbálják meg igényeiket érvényesíteni. Mégis súlyos aggodalommal tölti el, hogy a kétségbeesés miatt esetleg meg gondolatlan cselekedetekre kerülhet sor. A felelősökre ebből az a kötelezettség hárul, hogy tegyenek meg mindent a tarthatatlan állapotok megszüntetése érdekében.

A XII. Európai Nemzetiségi Kongresszus ezért követeli a kisebbségi jog alapvető megújítását a következő alapelvek szerint:

1. A nemzetiségi probléma minden jogi szabályozásának abból kell kiindulnia, hogy a nemzetiségek éppúgy organikusan kapcsolódnak szülőföldjükhöz, és

éppúgy elidegeníthetetlen joguk van öröklött hazájukhoz, az abban való élethez és fejlődéshez, mint a legfőbb államalkotó népek.

2. A kultúra ápolása a közösség ápolása, a nemzetiségi jog közösségi jog. Ezért elképzelhetetlen az olyan nemzetiségi jog, amely a nemzeti kisebbségeket nem ismeri el kollektív egységnek és joganalynak.

3. A kisebbségvédelmi szerződésekben lefektetett posztulátumoknak – alapvető természetüknek megfelelően – az európai jogi életben általános érvényességet kell szerezni. Egyidejűleg el kell kerülni, hogy a nemzetiségek védelmére vonatkozó népszövetségi kööttségek lazuljanak.

4. A nemzetiségi jog reformjánál számításba kell venni a nemzetiségi jog terén az elmúlt tíz évben szerzett tapasztalatokat. E reformnak arra kell törekednie, hogy kárpótlást nyújtson Európa népcsoportjainak a számukra meg nem valósult önálló államisáért.

Ezt követeljük magunknak, ezt követeljük Európának.

## **2. A Népszövetség reformja és a nemzetiségek**

A XII. Európai Nemzetiségi Kongresszus behatóan vizsgálta az európai nemzeti-ségek jogi és tényleges helyzetének aggodalmat keltő romlását, és megállapítja, hogy a nemzetközileg garantált kisebbségi jogok semmibevétele és a legszerényebb nemzeti-kulturális és gazdasági szabadságok fokozott korlátozása az európai államok nagy részében olyan kritikus szintet ért el, ami az államok között feszültségek kialakulásához vezetett. Ezek a feszültségek a közeljövőben valószínűleg tovább fokozódnak.

A kongresszus megállapítja, hogy a Népszövetség reformjára irányuló eddig nyilvánosságra került javaslatok még csak nem is érintik semmilyen módon a nemzetiségi problémát.

A nemzetiségi probléma azon kérdések közé tartozik, melyek megoldásától leginkább függ Európa sorsa, a háború vagy a béke kérdése.

Ha a Népszövetség meg akar felelni saját feladatának, ha őrizni akarja és meg akarja szilárdítani a békét, akkor kötelessége mihamarabb megvalósítani a nemzetiségi problémának az európai nemzetiségek legelemibb jogait biztosító megoldását.

Már a következő lépésben szükség lesz a kisebbségvédelmi szerződések nemzetiségi jogokra vonatkozó rendelkezéseinek – a kongresszus számos határozatának értelmében történő – felülvizsgálatára, alapvető javítására és az eljárás hatékonyságának biztosítására.

Ezért a Nemzetiségi Kongresszus csaknem 40 millió európai nevében teljes határozottsággal követeli, hogy a Népszövetség reformja ne hagyja figyelmen kívül a nemzetiségi kérdést.

A Nemzetiségi Kongresszusnak hangsúlyozottan az a véleménye, hogy a Népszövetség garancianyújtásra vonatkozó kötelezettségét – minden európai kisebbségre kiterjesztve – be kell építeni a Népszövetség alkotmányába.

Az ily módon a Népszövetség alapszabályában rögzített feladatok végrehajtásával – ugyancsak az alapszabálynak megfelelően – meg kell bízni egy állandó

bizottságot, hogy az a kisebbségi jogok betartásán őrkdjék, a panaszokat átvegy-e és kivizsgálja, valamint hogy javaslatokat tegyen és szakvéleményt nyújtson a Népszövetség Tanácsának.

A Nemzetiségi Kongresszus követeli, hogy a kisebbségvédelem területén végrehajtandó reformintézkedések előkészületei során, mint az európai kisebbségek egyetlen átfogó szervezetét meghallgassák és a szakértői munkába bevonják.

13. kongresszus (London, 1937. július 14–15.)

## 1.

Az Európai Nemzetiségi Kongresszus tizenharmadik, londoni konferenciáján is behatóan foglalkozott a nemzetközi kisebbségvédelem kérdésével, és meg kellett állapítania, hogy a nemzetközi jog szerinti kisebbségvédelem megvalósítására a Népszövetség által vállalt garancia az elmúlt évben is gyakorlatilag csaknem teljesen hatástalan maradt. Ezt a kongresszus annál is inkább sajnálatosnak találja, mivel – nem utolsó sorban ennek következményeként – a kisebbségi nemzeti lét alapjainak tényleges és jogi megsemmisülése tovább haladt előre.

A kongresszusnak a korábbiakhoz hasonlóan az az álláspontja, hogy a nemzetiségi problémát az adott államokon belül kell megoldani. Egyidejűleg azonban tartja magát ahhoz a meggyőződéséhez is, hogy az államok nemzetközi jogi kötelezettsége és az ezzel összefüggő nemzetközi kisebbségvédelem teljes körű alkalmazás esetén alkalmas arra, hogy elősegítse az ilyen államon belüli megoldásokat, és így élét vegye az egyre fenyegetőbbé váló kisebbségi problémának.

A kongresszus ezért – úgy az általa képviselt 40 millió tagot számláló kisebbségi népcsoportok, mint egyáltalán a népek békés együttélésének érdekében – azzal a sürgető felhívással fordul a Népszövetség Tanácsában reprezentált hatalmakhoz és különösen Nagy-Britanniához, hogy szálljanak síkra a kisebbségi jogok megvalósításáért, és a Népszövetség reformja alkalmával gondoskodjanak a nemzetközi kisebbségi jog és a nemzetközi kisebbségvédelem hatékony továbbfejlesztéséről és alkalmazásáról.

E cél eléréséhez vezető utat tekintve a kongresszus ragaszkodik a nemzeti kisebbségek által egyhangúan igényelt, a Népszövetség tevékenységére és reformjára vonatkozó alapvető fontosságú követelések teljesítéséhez.

A Nemzetiségi Kongresszus követeli, hogy a kisebbségvédelem területén végrehajtandó reformintézkedések előkészületei során, mint az európai kisebbségek egyetlen átfogó szervezetét meghallgassák, és a szakértői munkába bevonják.

## 2.

A kongresszus azzal a felhívással fordul minden európai nemzeti kisebbséghez, hogy ne csüggedjék el őket azok a kulturális és gazdasági nehézségek, amelyek a növekvő gyanakvás, és a népiségük megőrzésére irányuló természetes és jogos törekvésük ellen folytatott harc egyre meggondolatlanabbá válása miatt köszöntöttek be. Annál is inkább meg kell őrizniük a hitet, hogy ügyük egyszer mégis

győzelmet arat, mert ügyük maga az igazság és az élet ügye. Meg kell őrizniük abbéli meggyőződésüket, hogy az államukban élő nemzetiségeket érintő jogi reformok követeléséhez való állhatatos ragaszkodásuk nemcsak saját népiségüket, hanem azon államok egészséges és tartós jogrendjét is szolgálja, amelyhez tartoznak.

A kongresszus meglepéssel állapítja meg, hogy a benne egyesült népcsoportok bajtársi szolidaritása sajátosságaik és helyzetük különbözőségétől függetlenül csorbítatlanul túlélte a nehéz időket, és kifejezi abbéli reményét, hogy ezt a szolidaritást annak bizonyítékeként lehet felfogni, hogy a különböző népek egymással szemben tanúsított türelme és egymás kölcsönös tiszteletben tartása nem utópia.

A kongresszus e szolidaritásban annak igazolását látja, hogy az indulásakor választott, és azóta ingadozás nélkül követett útja helyes volt.

#### 14. kongresszus (Stockholm, 1938. augusztus 25–26.)

##### 1.

Az Európai Nemzetiségi Kongresszus szilárd meggyőződése, hogy a saját népiesség szerete, hű megőrzése, és a fellépés annak alapvető jogaiért, erkölcsi kötelesség. Európai emberek milliói szenvedtek, és adták szívésen életüket háborúban és békében egyaránt e kötelesség teljesítéséért.

Ugyanakkor azonban az is ugyanilyen erkölcsi kötelesség, hogy a saját nép iránt érzett áldozatvállaló szeretet összekapcsolódjék más népek létezni akarásának és léthez való jogának tiszteletben tartásával. Csak akkor reménykedhetünk az európai népek és kultúráik gyümölcsöző és akadálytalan fejlődésében, ha ezt az erkölcsi parancsot mindenki elismeri.

##### 2.

A XIV. Európai Nemzetiségi Kongresszus megállapítja, hogy az európai népcsoportok helyzete folyamatosan ijesztő mértékben romlik. Csaknem mindegyiküket háromszoros veszély fenyegeti: politikai érdekérvényesítési lehetőségeik végleges elvesztése, a gazdasági elszegényedés és népességszámuknak az asszimiláció, a kikényszerített elvándorlás, és a képzett nemzeti rétegek kialakulásának megakadályozása miatt történő csökkenése.

A Nemzetiségi Kongresszus óv attól, hogy ez a folyamat tovább haladjon előre. A gyűlölet, amely a népek közt a nemzetiségek elnyomása és kiszorítása miatt felhalmozódott, már veszélyes feszültségeket is kiváltott, és katasztrófák előidézésével fenyeget.

A Nemzetiségi Kongresszus sürgető felhívással fordul az európai államok kormányaihoz, hogy azok tegyenek lépéseket egy olyan reform érdekében, amely biztosítja a nemzetiségek alapvető jogait a politikai és kulturális egyenjogúság terén, különösen pedig az oktatásban, az egyházban és a gazdasági életben.

### 3.

A szervezőbizottság a következő határozatot ajánlja a kongresszusnak elfogadásra:

1. A XIV. Európai Nemzetiségi Kongresszust ebben az évben a svéd főváros, Stockholm látta vendégül barátsággal és messzemenő támogatással. A kongresszus őszintén megköszöni minden svéd barátjának azt a meleg érdeklődést, amit vele szemben tanúsítottak, s külön megköszöni a stockholmi egyetem rektorátusának azt a vendégbarátságot, amelyre a kongresszus az egyetem termeiben talált. Őszinte köszönet illeti meg a svéd sajtót is, mely példamutató módon kifejezte rokonszenvét a kongresszus és tagjai céljaival és feladataival.

2. A kongresszus köszönetet mond az ügyvezető Választmánynak, különösen annak elnökének, dr. Wilfannak és a megbízott főtitkárnak, Uexküll bárónak az elmúlt évben végzett munkájáért, az ez évi kongresszus előkészítéséért és megvalósításáért.

3. A főtitkári hivatal elszámolását a szervező bizottság elnöke megvizsgálta, és erről tartott beszámolóját a bizottság elfogadta. A főtitkár elszámolását rendben találták.

4. Miután Uexküll báró az év folyamán megvált korábbi munkájától, a *Nation und Staat* főszerkesztői tisztétől, felkértük, hogy végleg vegye át a kongresszus főtitkári posztját. Báró Uexküll erre késznek mutatkozott. A kongresszus e határozat elfogadásával báró Uexküllt főtitkári tisztségében megerősítettnek tekinti.

5. Ügyvezető Választmány tagjainak a következőket javasoljuk a jövő évre: elnöknek dr. Wilfant, továbbá Kundt, Szüllő, Kurcsinszkij, Palenszkij képviselőket, Maspons i Anglaseill professzort, ezenkívül hozzájuk jön még a szervezőbizottság elnöke.

Az új Választmányt felkérjük, hogy a kongresszus határozatait hajtsa végre, és a következő ülést készítse elő.

6. Mivel ma még nem lehet a jövő évi ülés helyét végérvényesen meghatározni, felhatalmazzuk az ügyvezető Választmányt, hogy határozza meg a következő ülés helyét és időpontját. Ennek a jövő év május 1-jéig meg kell történnie. A lehetőségek szűkülése miatt – anélkül, hogy ez bármiféle kööttséget jelentene – Belgrádot, Párizst, Bernt és Oslót nevezzük meg.

7. Emlékeztetjük az egyes csoportokat a hozzájárulások időbeni befizetésére, mivel csak így lehetséges az ügyek megfelelő intézése.

8. Tudomásul vesszük, hogy a kongresszus székhelye jelenleg Bernben található.

## JEGYZETEK

<sup>1</sup> A kongresszusi határozatok magyar nyelvű forrása: Eiler Ferenc: *Az Európai Nemzeti Kisebbségek Kongresszusainak határozatai 1925–1937*. A JATE Történelem Diákkör kiadványa, Szeged, 1996.